

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

En förstudie om behovet av en strategi för det regionala filmområdet i Skåne

(2013-11-12)

**Chris Mathieu, docent
Sociologiska institutionen,
Lunds universitet**

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1. Introduktion	4
<i>Metod och analysmodell</i>	5
<i>Ett regionalt perspektiv på film och rörlig bild</i>	6
<i>Film och rörlig bild området som arena för kulturpolitik, samhällspolitik och näringspolitik</i>	8
2. Socio-ekonomisk lägesbeskrivning av film- och rörlig bild-området i Skåne	8
<i>Strukturella dimensioner</i>	8
<i>Processer och logiker</i>	9
<i>Sammanfattning av tillståndet i fältet</i>	10
3. Fokus områden	12
3.1 <i>Visning/spridning</i>	12
3.2 <i>Produktion</i>	14
3.3 <i>Organisering, förvaltning och koordination</i>	19
3.4 <i>Humankapital/talangutveckling</i>	22
3.5 <i>Barn och unga</i>	24
3.6 <i>Transmedia</i>	26
5. Konklusioner	27
6. Rekommendationer	31
Metodbilaga	34
Författarpresentation	36

Sammanfattning

Som formulerat i överenskommelsen om förstudien mellan Region Skåne/Kultur Skåne och Sociologiska institutionen vid Lunds universitet är syftet med förstudien att ”beskriva och analysera om en strategi för det regionala filmområdet kan leda till förbättrad strategisk funktionalitet och effektivitet inom och mellan verksamheter och aktörer gällande produktion, distribution och konsumtion av film och rörlig bild.” Studien är framförallt baserad på 25 djupintervjuer med individer som innehar centrala positioner i eller stor inblick i olika delar av den Skånska film- och rörlig- bild-miljön. Dokument och texter på hemsidor producerade av aktörer och organisationer verksamma i eller relevanta för filmbranschen och den bredare filmmiljön i Skåne samt litteratur om samverkansmodellen ingår också i analysmaterialet.

Studien finner att film- och rörlig bild-området är komplext, trots att det är relativt intimt och av begränsad storlek. Komplexiteten härstammar från flera faktorer:

- att det finns både offentliga, privata, och ideella aktörer, mål och krafter som är verksamma och interagerar i området;
- att det finns påtagliga internationella, nationella, regionala, Öresunds, kommunala och sub-kommunala dimensioner till området;
- att några aktiviteter i området är väldigt kapitalintensiva och ska utföras under en snäv tidsram;
- att subjektiva bedömningar spelar en avgörande roll i många aktiviteter i området;
- att nästan all verksamhet och aktivitet i området är beroende av samfinansiering från olika källor;
- att nästan all verksamhet är beroende av kunskap och engagemang från många olika aktörer, och att mycket av detta levereras på ideell eller halvvideell basis;
- att mycket aktiviteter bedrivs i projektorganiseringsform och genom personliga nätverk.

För att verka på ett effektivt sätt måste nästan alla organisationer och aktörer arbeta med och genom andra organisationer och aktörer. Därför är koordinering både svårt och viktigt. En strategi och handlingsplan som aktivt inkluderar många verksamma organisationer och aktörer i film och rörlig bild området i regionen är det bästa sättet att öka koordineringen. Dels för att själva processen skulle leda till en möjlighet för de aktiva i området att lära känna varandras ambitioner, kompetenser och mandat. Dels för att en strategi och handlingsplan skulle utgöra både en orienteringskarta över området och tydliggöra färdriktningen och de gemensamma målen.

Förstudien avslutas med sex rekommendationer:

1. Att Region Skåne utvecklar en strategi och handlingsplan för film och rörlig bild i Skåne.
2. Att strategi och handlingsplanen utvecklas samtidigt i en process.
3. Att strategi och handlingsplanen utvecklas med och för hela fältet – dvs inte bara för Region Skåne och de aktörer de har direkt inflytande över.
4. Att inför strategi och handlingsplansprocessen hålla en gemensam workshop med de berörda delarna av Region Skåne. Detta för att öka förståelsen för hur film- och rörlig bild-fältet fungerar i Skåne
5. Att finna en regional dialogmodell för området film och rörlig bild med fokus på utveckling och prioriteringar.
6. Att branschen fokuserar på berättelsedrivna innehållsproduktion oavsett media i regionen.

1. Introduktion

Syftet med förstudien är att klarlägga huvudfrågan: Behövs det en strategi- och handlingsplan för film och rörlig bild i regionen? Och i fall av ett positivt svar på frågan, vad ska en strategi- och handlingsplan fokusera på? Som ett tillägg till den frågan berör rapporten också hur en eventuell strategi- och handlingsplansprocess skulle kunna se ut.

Det finns också en rad specifika frågor som uppdragsgivaren vill ha besvarade:

- Vem driver den filmpolitiska utvecklingen i Skåne?
- Vilken är Region Skånes roll i förhållande till övriga intressenter på nationell och på regional nivå? Vilka befintliga relationer finns och vilka behövs ytterligare?
- Vad är Regionens roll och var blir utväxlingen av de regionala medlen störst?
- Kan befintliga resurser förstärkas ytterligare genom samspel och synergier?
- Är filmbranschen i Skåne fragmentiserad eller centraliserad/koncentrerad?
- Kan filmbranschen i Skåne samlas med ett tydligt fokus på innehållsproduktion oavsett media, med berättelsen i fokus?
- Vad skulle krävas, och av vem, för att skapa en mer dynamisk och värdeskapande filmmiljö i Skåne?

Svar på dessa frågor presenteras löpande genom texten och sammanfattningsvis i avsnitt 5.

Som uppdraget är formulerat är det huvudsakligen analytiskt med fokus på strategiska frågor. För att leverera en strategisk analys måste man först förstå de processer och mekanismer som aktiviteten i film- och rörlig bild-området vilar på.¹ Först med denna typ av förståelse blir ett välinformerat strategiskt ingripande eller fredande på området möjligt. Därför ligger tonvikten i rapporten inte på att inventera aktörer och aktiviteter inom området.² Aktörer och aktiviteter är väl beskrivna och kartlagda i tre dokument: *Filmkulturell verksamhet i Skåne: Underlag till förstudie av filmkulturell verksamhet i Skåne* (2013-05-20) framtaget av Kultur Skåne, Film i Skånes *Verksamhetsberättelse 2013* samt Anders Marklunds *Utvärdering av Region Skånes filmkulturell verksamhet* (2011-12-18). Det är därför inte min intention att återge eller validera dessa beskrivningar, utan snarare att förstå och analysera hur film- och rörlig bild-området i regionen hänger samman, vilka utmaningar och möjligheter som finns, och särskilt fokusera på vilka strategiska frågor det finns. Men för att göra det måste det bildas en gemensam förståelsehorisont. Detta hoppas jag att åstadkomma i det nästföljande avsnittet som är en analytisk lägesbeskrivning. Här fokuserar jag på vilka typer av aktörer, resurser, relationer och logiker³ det finns i film- och rörlig bild-området i regionen och hur dessa hänger samman. Därefter skiftar fokus i analysen till sex fokusområden (även med blick på hur dessa kan hänga ihop). Dessa sex fokusområden blev utvalda eftersom de utgör centrala aktivitetsområden (områden 1-4) eller områden av särskilt intresse. Barn och unga (område 5) utgör ett eget fokusområde eftersom de är en viktig målgrupp för kulturpolitiska insatser enligt *Regional Kulturplan för Skåne 2013-2015*, och eftersom arbete med barn och unga

¹ Orden "område", "fält" och "bransch" används i denna text som synonymer.

² Ordet "aktör" i denna förstudie används som en allmän samlingsbeteckning för alla "handlande enheter" – individuella som kollektiva. Därmed är Region Skåne, KulturSkåne, Ystads kommun, Film i Skåne, enskilda produktionsbolag och enskilda filmskapare alla "aktörer" i denna bemärkelse.

³ Begreppet "logik" i samhällsvetenskap används för att beteckna de "regler" som följs i ett specifikt område eller en specifik sfär. I familjesfären pratar man om en kärleks- och omsorgslogik, i en marknadssituation om en "ekonomisk vinstlogik", och i kultursfären om en "expressiv skapandelogik" på produktionssidan och en "bildningslogik" på konsumtionssidan.

lägger fundamentet för nästan all film- och rörlig bild-arbete (produktion, konsumtion, förvaltning och humankapitalutveckling) på längre sikt. Transmedia (område 6) är av särskilt intresse eftersom det är ett relativt nytt område inom vilket skånska aktörer ligger i framkant. Film och rörlig bild är ett viktigt kärnelement i transmedia, och för att utvecklingen i detta område kan ha en transformerande effekt på delar av film och rörlig bild området. De sex fokusområdena är:

1. Visning/spridning: Här är fokus på hur film och rörlig bild görs tillgänglig för en publik, cinematiska upplevelser, utveckling av visningsform och publikarbete.
2. Produktion: Här diskuteras produktion i bred mening – med utgångspunkt i skapandet. Produktion kan vara av en konstnärlig eller kommersiell art, kan syfta på att producera en produkt/ett verk som en film, eller ett event, en upplevelse som en filmfestival eller visning, eller en utbildning/utbildningsmoment. Gemensamt för detta avsnitt är de olika betingelserna för olika sorters produktion i film och rörlig bild området.
3. Organisation – förvaltning – koordination: här fokuseras det på hur området är organiserat, vilken typ av koordinering och vilka koordineringsmöjligheter det finns i området, och hur ledande aktörer – särskilt de som förvaltar offentliga resurser – agerar på fältet.
4. Humankapital/talangutveckling: Här ligger fokus på breda insatser som syftar till att utveckla de estetiska och tekniska kompetenser samt organisations-, förvaltnings- och lednings- kompetenser som är centrala för produktion (i bred bemärkelse) i film och rörlig bild området, men också kan tillämpas utanför området. Den centrala frågan här är: Vilka mänskliga kompetenser är förutsättningen för att film och rörlig bild området överhuvudtaget kan existera och hur och var kan dessa kompetenser utvecklas?
5. Barn och unga: Fokus här är på aktiviteter som främjar medvetandet om film och rörlig bild, samt både kapacitet och möjlighet till konsumtion och produktion för åldersgruppen upp till 26 år.
6. Transmedia: Här analyseras förhållandet mellan transmedia och film och rörlig bild, både organisatoriskt (i termer av relationer mellan aktörer) och i termer av den ömsesidiga korsbefruktning som finns mellan dessa två (delvis överlappande) områden.

Därefter följer några allmänna konklusioner.

Avslutningsvis diskuteras rekommendationer och strategiska överväganden på ett explicit sätt.

Metod och analysmodell

Det finns en metodbilaga till rapporten men jag vill här snabbt presentera det empiriska fundamentet för analysen. Huvudkällorna till rapporten är intervjuer med centrala personer inom filmmiljön i Skåne, de allra flesta med anknytning till en eller flera viktiga organisationer eller organ. En förteckning över intervjupersonerna och deras anknytningar finns i metodbilagan. Frågeformulären var anpassade till varje intervjuperson, men huvudfrågorna kretsade kring deras och deras organisations roll i den skånska film- och rörlig bild-miljön. Vad som fungerar bra och vad som kunde fungera bättre, och i så fall hur. Vem de samarbetar med och hur, och om de uppfattar att det finns en klar och gemensam syn på vad de och deras organisation gör internt och externt. Om inte frågan besvarades tidigare under intervjun i samband med andra frågor ställdes en explicit fråga om nyttan med en strategi- och handlingsplan för film och rörlig bild i regionen.

Det finns en enkel analytisk modell eller figur som informerar en del av analysen. Den betecknas som "MOA" efter förkortningen av de tre engelska ord som modellen är baserad på: (M)otivation - *motivation*, (O)ppportunities - *möjligheter* och (A)bilities - *kompetenser*. Modellen är baserad på teorin att det finns en inbördes relation mellan dessa tre faktorer och att en ojämn eller obalanserad utveckling av den ena dimensionen påverkar de andra elementen, och att en allmän utveckling är beroende av att alla tre dimensioner rör sig uppåt någorlunda i paritet. För att ta ett exempel; höga nivåer av kompetens och motivation och avsaknad av möjligheter att tillämpa kompetenser och positivt bekräfta ens motivation genom handling, påverkar motivationen negativt (frustration över att inte kunna göra det man vill och kan). Kompetenser utvecklas inte utan tillämpningsmöjligheter. Därmed kan M-O-A modellen hjälpa oss förstå uppåtgående, nedåtgående och avstannande utveckling.

Det är den svagaste länken som avgör den allmänna utvecklingen och som måste upp i nivå med de andra för att ha någon effekt – därför måste man analysera och åtgärda på ett holistiskt sätt. Insatser som överbetonar den ena eller andra dimensionen kommer som bäst att ha en begränsad effekt på den allmänna utvecklingen. Analytiskt används modellen för att hitta den svaga länken och identifiera vilka typer av åtgärder som kommer att ge bäst kumulativ effekt. Andra faktorer spelar såklart också viktiga roller i sociala dynamiker, men som ett grundläggande redskap är den ett bra verktyg att inleda en analys med. Modellen har också den fördelen att den kan tillämpas både på individuell och organisationsnivå.

Ett regionalt perspektiv på film och rörlig bild

Ett regionalt perspektiv innebär att något ska ha en effekt på eller för, ett bestämt och avgränsat geografiskt område och dess befolkning. Utifrån ett regionalt perspektiv på film och rörlig bild är tre saker av särskilt intresse: publik, produktion och innehåll. Dessa tre saker kan på olika sätt både hänga samman och vara avskilda. Ett regionalt sätt att tänka kring publik är i termer av medborgare och konsumenter. Publikerna för film och rörlig bild består här huvudsakligen av Skånes medborgare med politiska, sociala och kulturella rättigheter och intressen. Därmed utgör publiken en central faktor utifrån ett kulturpolitiskt perspektiv. Film och rörlig bild kan bidra till att skapa individuell och kollektiv identitet, bidra till utbildning och bildning, personlig utveckling och utveckling i grupper – familj, grannskap, stad, skolklass m m. Det som är viktigt är att en kvalitativ upplevelse äger rum. Denna kan vara både av underhållande och utvecklande natur. Såväl lokalt som icke-lokalt producerad film kan vara relevant och stimulerande. Det som är viktigt är att det finns ett utbud av både mainstream och alternativ film och rörlig bild, som görs tillgänglig för befolkningen i olika plattformar. Gärna nära, så att möjligheten finns att få upplevelsen i en relevant kontext och grupp. Publikens roll ska inte heller reduceras till den enskilde, väljande konsumenten, utan publiken bör också beredas plats för delaktighet i skapandet av utbud och ges möjlighet att påverka visningsform och plats. Dessutom, film och rörlig bild som kulturinstitution förutsätter i denna bemärkelse en publik som innebär något mer än individuell konsumtion. Film är ett sätt att spegla sig i och få inblick i andra förhållanden – både genom dokumentärer och fiktionsfilm. Offentlig visning av film erbjuder möjlighet att kollektivt bearbeta saker, och bli utsatt för nya perspektiv. Dessutom kan publiken vara väldigt varierad, från allmänhet till yrkesspecialister – filmskapare behöver också tillgång till film, sedd i biografmiljö tillsammans med en publik. Det är viktigt för en film att få publik, men det är också viktigt för filmare att möta sin publik – dels i dialog dels, genom att se sin film tillsammans med en publik. Filmare-träffar (som författarträffar) är viktigt för båda parter, och är en del av den nya visningsvägen som betonar film och samtal eller film och annan event.

Produktion omfattar allt från det som är intressant ur ett näringspolitiskt perspektiv till ett medborgerligt och konstnärligt skapande perspektiv. Från ett näringsperspektiv är det intressant hur film och rörlig bild kan bidra till att skapa ekonomisk tillväxt i regionen, bidra till skapandet av en näringslivsprofil (som kulturell, kreativ och medieinriktad), skapa sysselsättning och ett bredare utbud av lokalt producerade varor och tjänster för både regional, nationell och internationell konsumtion. Ett medborgerligt perspektiv på produktion betonar vikten av att se sitt samhälle och sin grupp och frågor som berör dessa avspeglade i innehållet i film- och rörlig bild-produktion. Från ett konstnärligt eller skapande perspektiv är det viktigt att det finns möjligheter för individer och kollektiv att uttrycka och utveckla sig genom film och rörlig bild.

Innehållet har både en viktig audio-visuell och berättelsemässig dimension – det som är synligt eller känns. I detta sammanhang är det viktiga de visuella, ljudmässiga eller begreppsliga markörer som associeras med eller finns i regionen. För en lokal publik är det viktiga att se filmer från sin egen region, som speglar dem, deras miljö, deras språk. Detta kan föranleda samhällsdiskussioner och identitetsdiskussioner. T ex är grundproblematiken i ”Äta, Sova, Dö” universell, men markörerna är extra starka och tilltalande för dem som känner igen dem och får berättelsen att kännas ännu mer angelägen.

Ett regionalt perspektiv innebär också att man tar hänsyn till den socio-geografiska placeringen. ”Film Sverige” har två metropoler. I Stockholmsområdet finns de flesta stora produktionsbolagen, några av de mest eftertraktade utbildningarna, visningsmöjligheterna och aktiviteterna (bl. a filmfestivaler, Filmhuset, m m.), samt de offentliga film-, kultur- och medie-förvaltningarna. I Västra Götaland finns en stark regional filmproduktionsinfrastruktur i termer av ett finansiellt stödsystem, produktionsfaciliteter, tekniska och konstnärliga filmutbildningar och en stark visningskultur. Skåne ligger granne med den största Skandinaviska filmmetropolen – Köpenhamn, vilket har både fördelar och nackdelar. Den största fördelen är att två nationella (det som styrs av det svenska respektive danska filminstitutet) och regionala/kommunala stödsystem (Öresund Film Commission, Film i Skåne, Copenhagen Film Fund, Ystad-Österlen filmfond mm.) ligger geografiskt väldigt nära varandra, vilket gör att pengar från olika källor kan kanaliseras till Öresundsområdet. Köpenhamn, liksom Skåne, har också ett gott internationellt anseende vad gäller dokumentärfilm-visning och -produktion, vilket också förstärker Öresundsprofilen i denna filmform. Nackdelen med att vara så nära en så stark metropol är att spetskompetensen ofta attraheras till den danska filmmiljön. Till exempel knyts de studerande som kommer in på den Danske Filmskolen socialt och kulturellt till den danska filmbransch, och eftersom det finns både fler, bättre betalda och mer prestigefulla projekt och karriärmöjligheter på den danska sidan finns det en sk. ”talangdrain” mot Köpenhamn. Denna talangansamling i den danska filmindustri finns tillgänglig för olika filmrelaterade uppdrag i Skåne, men oftast på en inhyrd och inte inhemsk basis vilket kan hämma utvecklingen av spetskompetensen i Skåne. De framgångsrika program- och kursupplägg, samt lärare som finns i Öresundsregionen skulle kunna användas, utvecklas och anpassas för att bygga filmutbildningar och kompetensutvecklingsprogram i och för den regionala filmbranschen. Detta skulle kunna vara ett sätt för den regionala filmbranschen i Skåne att dra direkt nytta av de filmutbildningsresurser som finns i Köpenhamn / Öresundsregionen. På så sätt skulle inte bara filmutbildningsutbudet i regionen berikas, utan relationerna mellan skånska och danska aktörer skulle även stärkas.

Det finns också en viktig geografisk-politisk frågeställning som är invävd i flera diskussioner i förstudien. Denna handlar om roll- och ansvarsfördelning mellan kommuner, Regionen och staten. Med samverkansmodellen har Regionen en särskild och privilegierad roll som ”portvakt” eller ”gatekeeper” och ansvar i kontakt med statliga instanser. Denna mellanlänk och faciliterande roll betyder att Regionen ska både hantera krav och förväntningar ovanifrån – från staten och underifrån – från kommuner och fria aktörer i branschen, men även utforska och skapa möjligheter för dessa aktörer och Regionen själv som proaktiv aktör i fältet. Det finns både fastlagda strukturer och ordningar som dessa aktörer ska agera genom, men det finns också stora möjligheter för alla aktörer att agera proaktiv och utforma eller omdefiniera sina roller i branschen. Detta sker med direkt eller indirekt hänsyn till andra aktörer eftersom handling nästan alltid sker i samverkan med flera andra aktörer som också ofta är i en liknande process av omdefiniering och förhandling av sina egna roller, ansvar och insatser.

Film och rörlig bild området som arena för kulturpolitik, samhällspolitik och näringspolitik

Film- och rörlig bild-området utgör en plats där kulturpolitiska, samhällpolitiska, och näringspolitiska värden och mål realiseras. Samtliga överordnade kulturpolitiska prioriteringar i den *Regionala Kulturplanen för Skåne 2013-2015* (s.7-8) är realiserbara med film och rörlig bild. Centrala samhällpolitiska mål som ökad integration, ökad samhällsdialog, ökat politiskt och socialt medvetande och delaktighet, skapandet av en gemensam identitet och erkännandet av olikhet är möjliga att uppnå genom film och rörlig bild. Från ett näringsperspektiv är de centrala kunskaperna och färdigheterna knutna till audiovisuellt berättande, och informationsförmedling är utvecklad och har sin bas i film- och rörlig bild-området. Dessa kan tillämpas för både underhållning och informationsutbyte i och utanför film- och rörlig bild-området, och är i tilltagande grad betydelsefulla för den postindustriella ekonomin. Detta betyder inte att dessa syften nödvändigtvis strider mot varandra. Tvärtom kan en och samma aktivitet realisera flera olika värden i dessa tre sfärer. Men ibland kan de sätt en aktivitet genomförs på maximera vissa mål och värden på bekostnad av andra. Därför är syftet med aktiviteter och prioriteringar viktiga både vid planeringen av enskilda aktiviteter, men ännu viktigare som överordnad förståelse eller plan för vad man vill uppnå med film och rörlig bild området som helhet.

2. Socio-ekonomisk lägesbeskrivning av film- och rörlig bild-området i Skåne

För att skapa en förståelse för de senare analytiska diskussionerna och rekommendationerna börjar vi med en lägesbeskrivning, delvis för att kontextualisera det som kommer senare men också för att förklara hur jag anser att området är uppbyggt, och vilka grundläggande logiker som opererar i området. Jag delar in detta avsnitt i strukturella dimensioner – aktörer och relationer; processer och logiker; samt en sammanfattning av tillståndet inom området.

Strukturella dimensioner

Det finns en komplex konstellation av aktörer inom film- och rörlig bild-området. De centrala aktörerna utgörs av individer, projekt och organisationer. Individer kan uppträda som enskilda aktörer i både produktion och konsumtion, men också i kollektiv – som till exempel medlemmar i en eller flera organisationer, eller som en del av en publik. Projekt kan vara det som vi klassiskt associerar med begreppet – en aktivitet med bestämd början och slut och en ganska tydlig och enkel målsättning, men det kan också vara en benämning på en aktivitet

som kanske har en ambition att bli mer varaktig men vars status är mer oviss, oftast pga osäker tillgång till viktiga resurser. Projekt för samman individer, organisationer och resurser under en temporalt avgränsad period, men kan också få en mer bestående form.

Det finns en mängd olika sorters organisationer i fältet som har varierande och ibland multipla tillhörigheter, särskilt med avseende på finansiering. Några organisationer som t ex Film Centrum Syd tillhör ett nationellt nätverk, men erhåller verksamhets- och projektbidrag från flera olika aktörer samtidigt som de ger stöd till en lång rad konkreta filmprojekt. Vissa relationer är av en ägandekaraktär, andra av ett partnerskap andra handlar om ett resursutbyte av informell eller formell karaktär. Relationerna är därför både komplexa och överlappande. Det som skapar någorlunda ordning i all denna komplexitet är processer och logiker.

Processer och logiker

Eftersom branschen huvudsakligen är beroende av två olika medel: pengar och engagemang, så är de flesta logiker knutna till dessa två faktorer. Eftersom det bara finns ett begränsat inslag av kommersiell marknad i de flesta aktiviteter handlar pengarna först och främst om tilldelning av stöd från olika organisationer, först och främst offentliga myndigheter på statlig, regional och kommunal nivå. Den överordnade ekonomiska logiken är snarare en offentlig tilldelnings- (ansökans-) logik än en marknadslogik. Detta betyder att aktörerna i fältet har behov av att förstå de premisser under vilka stöd ges till olika projekt och ändamål.

Liksom inom alla andra sektorer är pengar viktiga för att kunna bedriva någon verksamhet, men i denna bransch har pengar också ett dubbelt symboliskt värde. Å ena sidan ger tilldelning av pengar en tydlig fingervisning till alla inblandade om vilken typ av aktiviteter som är prioriterade och värda att stödja, å andra sidan innebär ett erhållt stöd ett legitimitetstecken som inbjuder till ytterligare stöd, uppbackning och uppmärksamhet från andra, också externa aktörer. Därför är det första ja:et, även om det inte ger full finansiering till ett projekt, oftast det svåraste men också det viktigaste att få.

Det andra principiella sättet att erhålla legitimitet är genom att ett s k ”track record” etableras genom att producera eller bli associerad med projekt som redan är genomförda och helst av hög kvalitet och/eller framgångsrika. Legitimitet gör det möjligt att skaffa ytterligare resurser och ingå i ytterligare samarbeten. I detta socioekonomiska system är det därför viktigt att producera och få erkännande för sina insatser. Detta har en förstärkande effekt på individers och organisationers beteenden, men drivkraften bakom all produktion (en film, en filmfestival, en visningsaktivitet, en utbildning, att driva en administrativ verksamhet etc) är engagemang.

Människor engagerar sig i denna bransch för att de brinner för olika aspekter av film och rörlig bild. Med andra ord skapas drivkrafterna av att det man håller på med är betydelsefullt och värdefullt i ett konstnärligt, expressivt eller sociopolitiskt sammanhang. I allmänhet finns det i branschen ringa behov av materiella belöningar som incitament, men ett behov av en materiell bas för individernas försörjning och för att producera de aktiviteter som de brinner för. Samtidigt finns det en hel del ideella insatser, dels i termer av rent frivilliga insatser, dels i ännu högre grad som oavlönat extraarbete (s k självexploatering).

Det finns ett naturligt kollaborativt sätt att jobba i filmområdet som dels härstämmer från filmproduktionsprocessen i sig själv, dels från nödvändigheten att hitta co-productionpartners och finansiering. Men det finns också en inarbetad och ideologiskt understödande böjelse för

samarbete oberoende av tvingande faktorer i vissa organisationer. Det kan sägas vara en del av organisationernas DNA från tidigare år. Samarbete främjas av en ständigt pågående jakt på nya idéer, modeller, talanger och berättelser och ett sökande efter kunskap – vem kan hjälpa oss med det här? Det finns också flera faktorer som motverkar samarbete och kollaboration. En är att man inte har resurser att vara så uppsökande – man är tvungen att fokusera på egna interna angelägenheter så att man varken har tid eller ekonomiska möjligheter att vara så utåtriktad som man vill. En annan faktor är att man saknar kunskap om var och vem man ska söka sig till – dvs det saknas en karta över vilka aktörer som är relevanta och hur man når fram till dem för att få ett svar eller inleda ett samarbete (en strategi- och handlingsplan kan hjälpa här). Man börjar ofta med geografiskt mest närliggande aktörer i film- och rörlig bild-området och blir hänvisad vidare därifrån. Det finns mycket refererande arbete i branschen som tar tid och resurser i anspråk. Kulturkraft Syd⁴ visar på andra dimensioner av kollaboration – främst möjligheten att samarbeta med aktörer över olika konstformer, eftersom det finns många gemensamma nämnare och samarbetsområden. Faktum är att om man erbjuder aktiviteter som är av hög kvalitet och angelägna (ofta föreslagna av aktörerna själva) då blir de prioriterade och folk deltar.

Sammanfattning av tillståndet i fältet

Med risk att föregripa några av diskussionerna kommer jag härunder sammanfatta några viktiga observationer om tillståndet i film- och rörlig bild-fältet i Skåne. Vi börjar med det positiva och rör oss mot det problematiska.

Det som kännetecknar fältet är en stor kunskap, erfarenhet och engagemang hos de centrala aktörerna i fältet: Film i Skåne, Folkets bio Malmö, Filmcentrum Syd, Öresund Film Commission, BUFF, BoostHbg, produktionsbolagen, filmutbildningar, KulturKraft Syd, m m. Denna kombination av hög kompetens, engagemang och huvudsakligen offentlig finansiering med en bra inriktning, har lett till en mycket stor expansion, utveckling, specialisering och professionalisering i fältet under senare år. Detta syns både i termer av antalet produktioner och även i termer av kvalitet. Ett intyg på detta är Guldbaggar och ett pris i Cannes till Skånsk film under 2013, och att skånska filmer visas på festivaler, biografer och TV också utanför Sverige. Bakom allt detta finns stort engagemang (motivation), hög kompetens – och en ständig och ibland frustrerad (pga knapphet eller avsaknad av ekonomiska resurser) strävan efter att skapa och utvidga möjligheter. Sammanfattningsvis kan man konstatera att mycket har uppnåtts men det finns kapacitet för mycket mer. Både på individuell och också på organisationsnivå finns det outnyttjad kapacitet, samtidigt som medarbetare i många organisationer är överbelastade med vardagsnödvändigheter. Detta är ett tecken på såväl finansierings- som organiseringsproblem. Det första i termer av en ständig jakt på basmedel till verksamheten och underbemanning av både organisationer och projekt, och det senare oftare i termer av avsaknad av organisering av fältet – mellan aktörer, snarare än dålig intern organisering.

Trots den expansion som har ägt rum under senare år finns det ett volymproblem. Det finns för få produktioner för att nå upp till en kritisk massa där ”branschdynamiker” kan uppstå. Volym är viktigt i många avseenden. Ekonomiskt är volymen viktig för lokala produktionsbolag, eftersom marginalerna är väldigt små för de typer av film som produceras.

⁴ KulturKraft Syd är ett kompetensutvecklingsprojekt som stöds av den Europeiska Socialfonden och erbjuder kurser och kompetensutveckling till yrkesaktiva i kultursektorn och som avslutas mars 2014.

Då är en hög omsättning det enda sättet de kan växa ekonomiskt (eftersom deras intäkter huvudsakligen kommer från ”producing fees”⁵ snarare än visningsrättigheter och produktförsäljning), och kompetensmässigt genom erfarenhet och att kunna anställa flera medarbetare. För nationella och internationella produktioner är volym viktigt eftersom regionen blir känd i bredare kretsar som en fördelaktig inspelningsplats. Det finns också en politisk logik med högre volymer eftersom ju mer som omsätts i regionen desto mer betydelsefull blir filmproduktionen och en Matteuseffekt uppstår – en synlig och framgångsrik verksamhet attraherar mer uppmärksamhet och pengar. Volym är också väldigt viktigt från ett humankapitalperspektiv i två huvudavseenden. Det första är att i film och rörlig bild är praktisk erfarenhet oerhört viktigt för utvecklingen av färdigheter, kompetens samt för ett estetiskt omdöme och ledningsomdöme. Med andra ord för att utvecklas som arrangör, filmkonsulent eller filmarbetare måste man både jobba mycket och med många olika slags fall. Det andra avseendet är att det krävs en viss volym (och också kvalitet) av produktioner för att behålla och särskilt attrahera humankapital till regionen. Folk stannar eller flyttar dit där det finns (intressanta) arbetstillfällen. Just nu är det inte så att många i branschen flyttar till Skåne på grund av lockande arbetstillfällen och uppgifter. Den höga kompetens som finns här är oftast ”lokalt odlad” eller boende, eller folk som har flyttat hit av andra anledningar och ofta jobbar på nivåer under de som de tidigare har jobbat på. Detta gäller främst personer i administrativa tjänster. På produktionssidan är situationen enligt många en annan (särskilt producenter). Här hör jag att det är svårt, och till och med näst intill omöjligt, att hitta personer som man kan placera i A-funktioner på större (ekonomiskt tyngre) projekt. Med andra ord, spetskompetens saknas i det översta skiktet av filmarbetare. När höga ekonomiska eller konstnärliga värden står på spel hämtas kompetensen från Danmark eller norrifrån i landet (till ett högre pris eftersom resor och uppehållen ska betalas). Detta hänger samman med volymproblemet.

Från ett ekonomiskt perspektiv är filmbranschen i regionen väldigt lik filmbranschen i Europa. Europeisk film, och särskilda filmformer som kortfilm, dokumentärfilm och i synnerhet videokonst är beroende av offentliga medel. Denna injektion av offentliga medel är i vissa fall ett köp och i andra fall en investering, med en (förväntad) ekonomisk avkastning. Offentliga medel kan användas för att köpa potentiellt värdefulla produktioner som inte skulle bli producerade på marknadsvillkor, eller bjuda på eller subventionera värdefulla upplevelser till en befolkning som annars inte skulle kunna ta del av dem, eller finansiera andra typer av allmänna nyttigheter (så kallade ”public goods”) som är till gagn för samhället.

Investeringarna är huvudsakligen av två typer – investeringar i vissa typer av projekt och investeringar i humankapital. Investering i projekt till exempel genom Öresund Film Commission ger en säker avkastning till regionen. Enligt avtal ska produktionsbolaget använda dubbelt så mycket pengar i regionen som det får i stöd, och enligt Film i Skåne är utdelningen ofta högre. Investeringar i andra typer av projekt ger en ägarandel men ingen försäkring om avkastning till regionen. Projekt som inte ger ekonomisk avkastning kan ändå ses som en produktiv investering som bygger en portfölj eller kontakter, enligt de logiker som blev skisserade ovan och som gäller för både bolag och individer. Investeringar i humankapital kan vara i utbildning och talangutveckling, eller i produktioner som ger kunskap och erfarenheter. Investeringar kan också rikta sig mot visningsaktiviteter eller något som väntas kunna bli självständigt på sikt.

⁵ En *producing fee* är beloppet ett produktionsbolag får för att producera en film.

Men ganska få bolag eller aktiviteter, förutom de mest kommersiella verksamheterna (som biografkedjor) eller mest framgångsrika (som A-filmfestivaler), tjänar tillräckligt med pengar för att gå runt ekonomiskt, oberoende av ett offentligt stödsystem. Filmbolag, även väldigt framgångsrika bolag i Europa, ackumulerar sällan tillräckligt med egenkapital för att fullfinansiera sina projekt. Det som de kan hoppas på är att generera tillräckligt med egenkapital för att äga en stor del av projektet – som ger mer bestämmanderätt och eventuell avkastning – och att kunna utveckla sina projekt till en högre kvalitetsnivå så att de har en bättre chans att konkurrera om stödmedel. Ett högt egenkapital ger ett produktionsbolag också möjligheter att utveckla flera projekt än de har för avsikt att fullfölja, och därmed också experimentera lite. Det ger också en möjlighet att köpa in extra kompetens om det bedöms som fördelaktigt. I regionen finns det bara ett bolag som närmar sig detta tillstånd, och det är i hög grad på grund av en intern diversifiering i bolaget (andra affärsområden än film) och en för regionen ovanlig ägarstruktur.

Detta betyder inte att filmbranscher inte är samhällsekonomiskt lönsamma. Det är de ofta, men de brukar fungera som **katalysatorer** snarare än **ackumulatorer** – det vill säga att investering i filmproduktion och visningsaktiviteter ger avkastning i företag och sektorer utanför filmbranschen (som besöksnäringen) i mycket större utsträckning än i bolagen i branschen. Detta är väldigt viktigt att förstå.

Överlag är etableringen av relationer baserade på en i stor utsträckning uppåtriktad uppsökande verksamhet. Detta är naturligtvis förståeligt eftersom resurserna (finansiella, jobbmässiga, kunskap, kontakter m m) ofta finns på en högre nivå. Men det finns också både fall och aktiviteter som aktivt uppsöker aktörer på en lägre nivå (publikarbete, talangscouting m m). Utåt- och nedåtriktade kontakter samt relationsuppbyggnad, är det som organisationer vill ägna mer tid och kraft åt. Flera organisationer har tryggt basverksamheten men har inte så mycket över till utvecklingsaktiviteter i dessa riktningar om det inte är deras huvudfokus. De har kompetens och intresse, men inte finansiering för att möta andra behov att skapa eller utnyttja alla möjligheter som står till buds.

Slutligen, och mest relevant för frågan om behovet av en strategi för film och rörlig bild i regionen, är avsaknaden av en överordnad koordinering mellan aktörer i området på grund av otydlighet vad gäller de överordnade målen och färdriktningarna för film- och rörlig bildområdet i Skåne. Hur de aktiviteter och möjligheter som man vill eftersträva placerar sig i en bredare struktur eller ambition och vilken hjälp, vilka utbyten och resurser man kan förvänta sig på kort och längre sikt. I en så komplicerad och svårkoordinerad värld som en regional filmbransch är styrning med mål, information och kartritning att föredra framför reglering.

3. Fokus områden:

3.1 Visning/spridning

I visnings/spridningsområdet är publiken i fokus och filmproduktion är den centrala bakgrundsfaktorn, eftersom det krävs filmproduktion för att ha något att visa. Kärnan i visnings/spridningsarbetet är att få tre saker i linje med varandra – film, publik och visningsform eller kontext. Detta kräver kunskap och kompetens om en specifik publik eller målgrupp, dess preferenser och var och hur dessa preferenser kan utvecklas. Med andra ord, man ska mötas i nuet och främja en utveckling. Detta betecknas som ”publikarbete” och är en kärnaktivitet i visning/spridningsområdet. Fokus på publikarbete tangerar både transmedia och det som producenter (borde) göra i ett filmproduktionssammanhang, men är mer

fokuserat på det aktuella visningsevenemanget. Förutom publikarbete finns det en rad tekniska, organisatoriska, juridiska och politiska dimensioner som är viktiga i detta område såsom visningsrättigheter och avtal, visningsformat och teknisk utrustning samt kunskap om vilka målgrupper som är politiskt prioriterade. Detta gör området till ett väldigt kunskaps- och ”utforsknings”- rikt område, och till sin natur i ständig utveckling.

Flera innovativa och framgångsrika koncept och modeller i visning/spridningsområdet har utvecklats i Skåne under senare år. Framgångsrika festivaler som BUFF och Malmö Arab Film Festival åker på turné, CineSkåne-upplägget, filmbar, och speciellt konceptet kring Doc Lounge som visar film i andra miljöer och i ett bredare paket. Samtidigt som det finns ambitioner att föra ut film till andra miljöer och kontexter, ligger ett annat fokus på att bevara och utveckla biografen som kulturinstitution och mötesplats för allmänheten och specifika målgrupper. Dessa innovationer är ofta knutna till en eller flera kärnvärden i visnings/spridnings-arbetet, som demokrati, tillgänglighet, att erbjuda ett alternativ och att film och samtal borde ske i ett öppet och offentligt rum. En annan kärnfrågeställning är att visning också handlar om ett erkännande och synliggörande av grupper, genom att offentligt visa film som avspeglar gruppen, deras intressen eller frågeställningar som berör dem. Detta i sin tur berör bildningen och utbildningsdimensionen av särskilt icke-kommersiell filmvisning.

Festivaler är enormt viktiga möteplatser med en bred betydelse för en lång rad aktörer, och festivaler spelar många olika roller. Förutom den mest kända och klassiska rollen – att ge en publik chansen att upptäcka och se filmer som de annars inte skulle få möjlighet att se på bio, finns det flera andra roller. Festivaler ger producenter en möjlighet att hitta en distributör eller hitta samarbetspartners och finansiering för kommande projekt. Ger programmerare för andra festivaler en möjlighet att se filmer och publikreaktioner på filmer som de kanske vill visa på sin festival. Festivaler, och speciellt tävlingar och priser drar medieuppmärksamhet till film och rörlig bild i allmänhet och till specifika filmer. Festivaler, tävlingar och priser har också en inspirerande effekt som målsättning, och ger ett incitament för filmmakare att göra något och bli färdiga till en viss tid för att delta i specifika festivaler. Festivaler spelar på det viset en viktig roll i incitamentssystemet och periodiseringen av filmproduktionen. Lokal identitet och samarbete kan också stärkas genom en lokal filmfestival som Bionalen i Kristianstad där publik och lokala föreningar, företag och organisationer samarbetar.

Trots de innovationer och framgångar som präglar visnings/spridningsområdet finns några orosmoln. Underfinansiering av verksamheten gör att man i hög grad förlitar sig på ideella och halvvideella insatser, vilket kan göra att evenemangen inte lever upp till sin fulla potential och att det kan finnas kontinuitetsproblem när eldsjälarna slutar och också problem med överföring av den svårfångade kunskap som publikarbete vilar på.

Det finns också stor besvikelse över att satsningen på digital infrastruktur i Skåne inte har kommit längre. Detta skulle underlätta för visningar på flera orter, öppna för mer interaktiva evenemang och inte minst få ner kostnader till en mer rimlig nivå som skulle leda till både fler och mer nischade aktiviteter över hela regionen. Inte bara film, utan hela kultursektorn, borde samsas om sina önskemål och krav och driva frågan politiskt är en kommentar som hörs ofta i samtalen om visning/spridning.

Strategiska överväganden med visning/spridning:

Visning handlar till stor del om att engagera och erkänna olika grupper i samhället (Skånes nuvarande festivaler appellerar till barn och ungdomar, arabisktalande, medborgare med rötter

i eller intresse för Latinamerika, medborgare på mindre orter m m) med och genom film. I den bemärkelsen handlar filmvisning om demokratiska rättigheter, och respekt och erkännande från samhället samt att detta äger rum i det offentliga rummet.

Det är viktigt att främja den innovationsrikedom och det experimenterande som har lett till framgång med festivalkoncept (som MAFF, BUFF som båda är framgångsrika i Malmö men också åker på turné) och visningsformer som CineSkåne och Doc Lounge som har spridit sig över Europa. Samtidigt är det också viktigt att låta dessa koncept och organisationerna kring dem, fortsätta med att utveckla och maximera sin potential. Här finns den klassiska spänningen mellan att konsolidera och utveckla det existerande, och skapa öppningar och möjligheter för det nya. Man kan förstå detta i termer av M-O-A modellens relation mellan möjligheter och motivation – för att säkra motivationen att både fortsätta en utveckling av en etablerad form å den ena sidan och nya former å den andra, måste båda typer av innovation kunna ha rimliga utsikter till att få stöd.

Att se till att den nödvändiga och ständigt förändrade kunskapen om olika publikgrupper, och hur man gör att publikarbete, tillvaratas och utvecklas.

Att bredare visningsmöjligheter i Skåne starkt hänger samman med utveckling av digitalinfrastrukturen, och att film och bredare kulturintressen måste höras och trycka på i denna viktiga fråga.

Att den event- och arrangörskunskap som finns i filmvisnings/spridningsaktivitetssfären både exponeras för och blir tillgänglig för liknande kunskaper i andra sfärer.

Att fortsätta utjämnningen i regionen av tillgången till alternativfilm i det offentliga rummet. Att fortsätta utveckla festivaler som mötesplatser för aktörer i och utanför branschen. Med olika syften för att delta eller medverka i festivaler (publik, distributörer, arrangörer av andra festivaler, filmskapare, producenter, journalister, politiker, frivilligorganisationer mm).

3.2 Produktion

I regionen spelas det in film och TV-produktioner på alla nivåer, från stora internationella långfilmer och TV-serier, till amatörfilm av barn och ungdomar med eller utan handledning av filmpedagoger. Gemensamt för dessa aktiviteter är att de bottnar i en expressiv, ofta konstnärlig och/eller kommunikativ impuls hos kreatörerna. Det produceras också visningsaktiviteter i form av enstaka filmvisningar i olika syften, till festivaler och serier som de i CineSkåne och DocLounges regi. Det produceras också aktiviteter för humankapitalutveckling, som filmpedagogisk verksamhet, folkhögskoleutbildningar i film och rörlig bild, specifika kurser samt formell och informell handledning i många olika organisationers regi.

Under senare år har det spelats in en hel del långfilmer och TV-serier i regionen, främst producerade av bolag som ligger utanför regionen. Regionen är särskilt stark inom dokumentärområdet, med filmer som attraherar internationell co-finansiering, som visas på TV och festivaler (och vinner priser) i Sverige och utomlands. Bolagen bakom dessa projekt kan betecknas som rika på kulturellt kapital (anseende och kunnande) och socialt kapital

(connections) men inte när det gäller ekonomiskt kapital, eftersom dokumentärbranschen⁶ är finansierad på ett mindre fördelaktigt sätt än fiktionsfilmen vilket begränsar intäktsmöjligheterna för bolagen som specialiserat sig på denna typ av film. Det produceras också mycket, och några väldigt framgångsrika, kortfilmer i regionen. Ett tecken på det är att PIXEL är den största filmfestivalen för oetablerade/amatörfilmare i Sverige.

Produktionen är sannolikt det mest komplexa och omtvistade området i film och rörlig bild, kanske tätt följd av "organisation-förvaltning-koordinering". För att explicitera några poänger kring filmproduktion vill jag dela in film- och rörlig bild-produktion i Skåne i fyra kategorier. Dessa kategorier är idealtyper, och utgörs av lokal amatörfilmsproduktion (nivå 1); lokal semi-professionell (nivå 2); lokal professionell (nivå 3); och nationell och internationell produktion (nivå 4).

På nivå 1 finns amatörfilm, som kan vara producerad med handledning av filmpedagoger eller mer erfarna filmare. Denna typ av produktion är viktig i ett par avseenden – dels som konstnärligt uttrycksmedel för barn, ungdomar och vuxna som vill prova mediet av konstnärliga, sociala eller politiska kommunikationsgrunder, dels för att aktiviteten på denna nivå utgör den första nivån av humankapitalutveckling, samt en formation av intresse och expressiv stil och kan fungera som rekryteringskanal för yrkesengagemanget i film och rörlig bild.

På en annan nivå (2) har man no- och låg-budget-produktion av personer, grupper och bolag som vill komma in i eller har en fot i den professionella delen av branschen. Produktion på denna nivå präglas av både konstnärliga och/eller kommersiella ambitioner, och en tydlig yrkesinriktning. Dessa produktioner kan vara riktade mot festivaler, och har oftast sin grund i en vilja att berätta något och utveckla cinematiska färdigheter, och för att bygga den portfölj som är nödvändig för att gå vidare i branschen. Produktion genomförs nästan enbart tack vare ideella krafter och insatser, som ibland kan vara professionella eller semi-professionella filmare eller filmarbetare och produceras utan stöd från Film i Skåne eller andra filmfonder som kräver en formell ansökan.

På nivå (3) har man produktioner som har sitt ursprung och/eller bolagsförankring i regionen, och erhåller stöd från en eller flera filmfonder för att täcka utvecklings- och/eller produktionskostnader. Dessa projekt har varit igenom en formell ansökningsprocedur och bygger på eller är inriktade på att bygga upp yrkeskompetens inom projektet. Det finns en stor spännvid i projekt på denna nivå. Trots att det aldrig finns tillräcklig finansiering i ett filmprojekt för att tillgodose alla ambitioner är det, enligt många intervjupersoner, kännetecknande för projekt på denna nivå att det finns tillräckligt med pengar till att genomföra projektet, men sällan med enbart fullbetald arbetskraft även om vissa nyckelpersoner kan få normal eller ganska hög lön. Detta betyder att en del insatser sker på ideell eller halvideell basis med några medarbetare och/eller producenter som inte får full kompensation för sina insatser.

På nivå 4 har vi tillresande nationella och internationella produktioner, med svensk eller skånsk co-finansiering, som anställer filmarbetare. Oftast använder man den senaste

⁶ Flera intervjupersoner argumenterade att dokumentär- och fiktionsfilm har skilda finansieringsvillkor, visningsmöjligheter, produktionsprocesser och att funktionskompetenser är så olika att regissörer, klippare och filmfotografer specialiserar sig i den ena eller andra, och att producenter känner sig säkrare med beprövade kort. Med andra ord, på A-funktionsnivå är kompetenser inte vanligtvis överförbara från den ena till den andra. Detta är viktigt från ett humankapitalt perspektiv, som diskuteras nedan.

utrustningen och produktionstekniken och har ett helt professionellt arbetslag. Dessa projekt tillför därmed sysselsättning med god lön och lärandemöjligheter (on-the-job kompetensutveckling) för skånska filmarbetare, men mer sällan befordringsmöjligheter eller möjlighet att anställa lokala filmarbetare i ledande befattningar eftersom de nästan alltid har medarbetare i A-funktioner⁷ utifrån. Om de får produktionsstöd genom Film i Skåne / Öresund Film Commission är de förpliktigade att spendera det dubbla beloppet som de mottar i Skåne, så det blir en garanterad kapitaltillförsel till regionen, som oftast överstiger minimibeloppet – ibland upp emot det fyrdubbla.

Förutom denna nivåindelning finns också den ovannämnda skillnaden mellan fiktionsfilm- och dokumentärfilmbranschen. En beskrivning av situationen i dokumentärbranschen löd: ”Ribban för att få ett ”ja” höjs hela tiden, priserna för dokumentärer sänks, produktionsstödet står stilla och den nödvändiga investeringen höjs.” Konkurrensvillkoren för stödpengar har säkert en liknande utveckling med fiktionsfilm, men produktmarknaden ser väldigt olika ut.

Med utgångspunkt i indelningen ser man att det finns två olika spår eller ”sektorer” med en avgrund mellan nivå 3 och 4 i några avseenden. Produktion i nivå 4 är ekonomiskt väldigt fördelaktig – regionen tjänar 2 till 4 gånger sin insats på varje krona. Men väldigt lite av dessa pengar stannar i filmbranschen. Förutom löner går pengarna huvudsakligen till besöks- och logistiknäringen. Den är också en central inkomstkälla och kompetensutvecklingskälla för regionens filmarbetare. Från ett innehållsperspektiv blir Skåne exponerat nationellt och internationellt genom denna typ av filmproduktion. Det finns också en självförstärkande effekt där en positiv upplevelse i Skåne gör det mer sannolikt att de som är involverade i projektet kommer tillbaka eller rekommenderar Skåne som inspelningsplats. Det faktum att det är produktionsbolagen som ligger utanför regionen som äger projektet, blir konsekvensen att denna typ av produktion går helt förbi och nästan inte har några utvecklingseffekter alls på produktionsbolagen i regionen. Och eftersom det är produktionsbolagen som anställer medarbetare i A-funktioner, blir det så att det är de som finns i deras närmiljö, dvs filmarbetare utanför regionen, som anställs.

Likväl har investeringar i den lokala professionella delen av branschen (nivå 3) vissa omvända effekter. Eftersom produktionspengar går genom lokala produktionsbolag blir de stärkta av denna typ av investeringar – finansiellt, men också i termer av att bygga upp en katalog, möjlighet att etablera och utveckla samarbetsrelationer med individer och bolag/organisationer, och ett renommé för leveransduglighet och kanske också kvalitet. En färdig film ger också en möjlighet att resa till festivaler, kanske vinna priser, men också skaffa uppbackning till kommande egna projekt eller att medverka i andras. Däremot, pga skral finansiering, är projekt av denna typ ofta sparsamt bemannade och köper färre tjänster på marknaden än nivå 4-projekt, och förlitar sig i mycket större utsträckning på obetalda eller underbetalda medarbetare (och ägare av produktionsbolaget). Dessa typer av projekt livnär ganska få i branschen, men de ger tillgång till lärandemöjligheter, ofta med ansvar som överstiger det som skulle erbjudas samma person i en nivå 4-produktion. Med hänsyn till innehållet, innehåller dessa typer av produktioner oftare skånska berättelser eller frågeställningar och inte bara skånska bilder. Med andra ord, det finns oftare en starkare och rikare anknytning till Skåne, både berättelse- och bemanningsmässig.

Problemet är inte för få lokala bolag och kreatörer till antalet, utan snarare deras storlek och styrka – deras potens som det också blev uttryckt. Styrka och potens hänger ofta samman med

⁷ Med ”A-funktioner” avses de personer som innehar ledande roller inom de olika avdelningar (kamera, belysning, regi, klipp, smink, mm.) som ett filmproduktionslag består av.

pengar, ju mer pengar man sätter in i ett projekt, ju mer har man vanligtvis att säga till om i projektet. Även Film i Skåne klagat på att de inte kan investera tillräckligt med pengar i projekt (går vanligtvis in med 5-20% av budgeten) för att ha tillräckligt med muskler och kunna ställa avgörande krav. I många projekt sägs det att Film i Skånes största ekonomiska betydelse är att ge det förlösande första ”ja:et” något som gör det mer möjligt att få pengar från andra finansiärer. Detta ofta anses vara av större betydelse snarare än beloppet man får.

På organisationsnivå har pengar en kvalitativ effekt. Med pengar kan man anställa fler, skapa plats för att ägna mer tid åt något och specialisera insatserna, få fler händer och fler hjärnor och hjärtan. Man kan också förbättra kvalitet genom bättre utrustning, mer produktionstid för att få det helt rätt, köpa in mer kvalificerad hjälp eller råd och därmed producera en produkt, evenemang eller process av högre kvalitet. Detta skapar den kumulativa effekten av ett bättre omdöme/rykte och större möjligheter att bli en föredragen partner och få mer att säga till om i kommande produktioner. Detta gäller för filmproduktion såväl som produktion av visningar och humankapitalutveckling.

Det finns också några nämnvärda publika och folkliga dimensioner av lokalt producerad filmproduktion. Ett populärt sätt att delta i filmproduktion är som statist, vilket erbjuder den breda allmänheten en möjlighet att vara med i en filmproduktion på ett hörn även om man inte har yrkesambitioner. Film kan också påverka identiteten genom att man får se sin värld i filmformat – naturen, städer, människor som liknar en själv, dilemman och livssituationer som man kan relatera till, och dialekter och samtal som man känner igen och identifierar sig med. Den kan också skapa bekräftelse – man finns, man har ett värde, något som är värt att gestalta i en film, och som kan inleda en diskussions- och tankeprocess. Lokalproduktion kan också leda till ett ökat intresse av att se film av olika typer med en lokal anknytning, och en eventuell utveckling mot att även mindre kommersiella filmer uppskattas mer. Med andra ord, lokalproducerade filmer kan vara publikutvecklande både i termer av att generera en publik för en specifik film och utveckla en sensibilitet och uppskattning för andra filmformat än kommersiell långfilm. Lokalt producerad film kan öka tillgänglighet till ett bredare spektrum av film i en dubbel bemärkelse, dels genom att ett bredare utbud av film produceras dels genom att lokal filmproduktion skapar en anledning till att se filmer och filmformat som man sannolikt annars inte skulle se, enbart för att den är lokalt producerad.

Slutligen, från ett humankapitalperspektiv, är film- och rörlig bild-produktionskompetenser en tilltagande och viktig baskompetens och näring i andra kulturella och kreativa näringar som dataspel, reklam, musik (videor), och andra sektorer som barn- och vuxenutbildning. Eftersom mer information och träning förmedlas genom film och rörlig bild så dessa kompetenser har tillämpningsmöjligheter långt utanför de klassiska domänerna av biografilm och TV. På det sättet är en välfungerande film- och rörlig bild-bransch en tillgång för andra delar av kultursektorn, men också andra branscher som använder och producerar audio-visuellt material.

Strategiska överväganden för produktion:

Det finns många och starka kulturpolitiska och näringspolitiska mål som är förbundna med produktion i allmän bemärkning och filmproduktion. Dessa mål är sällan motstridiga, men som skisserade ovan, uppnås de till olika grader genom olika typer av produktion. Den centrala frågan avseende produktion är: Hur mycket ska man investera i olika typer av produktion för att uppnå vilka mål? Ska man satsa på volym, kvalitet, humankapitalutveckling, ekonomisk avkastning, exponering av Skånes natur och

byggnadskultur (i.e som turistdestination), skånska berättelser, stärka produktionsbolagen i regionen, maximera sysselsättningen för filmarbetare, maximera användningen av den cinematiska infrastrukturen/studiofaciliteter, stärka film som ett konstnärligt och expressivt medium och i så fall, för vem: professionella, barn och ungdomar, underrepresenterade grupper m m? Jag har försökt att på ett grovt sätt visa hur några av dessa saker hänger ihop och utesluter andra. Jag har också försökt visa hur produktion påverkar mål och möjligheter även inom andra områden. *Vad som ska prioriteras är en fråga för både politiker och branschens aktörer, och borde vara en central fråga i ett strategiarbete och en fråga som hålls levande i ett forum där politiker och tjänstemän på alla nivåer och branschaktörer kan träffas regelbundet.*

En annan fråga, som knyter an till den kulturpolitiska prioriteringen kring ”Förbättrade villkor för konstnärlig skapande”, och som sträcker sig ner till roten av filmproduktionssystemet i Sverige, är om Region Skåne genom inter-regionalt politiskt samarbete kan förändra eller försöka påverka produktionsvillkoren som ligger bortom regionen (hos regeringen, SVT, SFI – filmavtalet m m)? Ett annat sätt att formulera frågan är: Kan Region Skåne eller Film i Skåne bli en mer aktiv part i det nationella filmpolitiska samtalet, eller i samtalet om att skapa en filmpolitik?

I kedjan från nivå 1–3 hittar vi den centrala rekryterings- och utvecklingskanalen för nuvarande och framtida skånska filmare, plus viktiga konstnärliga och expressiva uttrycksmöjligheter och värden. Det är också ofta genom denna kedja som de medarbetare som får anställningar på nivå 4- produktion utvecklas. Investeringar i nivå 4 ger den bästa ekonomiska avkastningen och sysselsättningseffekten, men om man vill ha högkompetenta filmarbetare tillgängliga för nivå 4 produktion är man i grund och botten beroende av att nivå 1-3 finns och fungerar väl.

Från ett skånskt innehållsperspektiv, måste filmbranschen i regionen skicka ut signaler bortom branschen att den vill filmatisera bra lokala berättelser, och också vara kapabel att omsätta berättelser från andra medier till film.

Man skulle kunna undersöka möjligheten att utvinna mer av produktionsprocessen – bjuda in publiken till inspelningar för att skapa efterfrågan på filmen och/eller koppla filmturismen till produktion såväl som produkten och dess innehåll.

Det finns ett behov av starka produktionsbolag här i regionen av flera anledningar, vilket blir belyst i detta och kommande avsnitt. Här finns det två alternativ: att få lokala bolag att växa (och stanna) eller få starka nationella och internationella bolag att flytta hit. Ett annat mindre attraktivt alternativ är att välja att enbart bli en stark inspelningsplats med mestadels tillresande produktioner och utan starka lokala produktionsbolag. En region med starka bolag som oftare utvecklar och jobbar med ett mer lokalt innehåll är mest fördelaktig från en kulturpolitisk vinkel. Oftast konkurrerar dessa två alternativ om samma produktionspengar vid ursprungskällan – så den strategiska frågan är: vad ska de läggas på? Vilka värden och vilken form för bärduktighet vill man uppnå genom filmproduktion? En hög och stabil produktionsvolym är önskad av alla, men då kvarstår ett beslut om vad som är rätt sorts filmproduktion för att uppnå olika ändamål. Detta beslut är i grund och botten ett beslut om vilken typ av filmbransch man vill främja i regionen.

Två aktörer är särskilt viktiga på filmproduktionssidan, om man bortser från produktion på folkhögskolor och i talangutvecklingsprogram: Film i Skåne och Filmcentrum Syd. Film i

Skåne har en huvudroll i nivå 3 och 4, medan FCS fångar in nivå 2 och 3 och därmed kanske det bredaste omfånget om man tittar på den spännvidd av projekt och aktörer som de två organisationerna bemöter. På det viset står Filmcentrum Syd centralt både i den produktion och den kompetensutveckling som livnär den Skånska filmindustrin med professionella filmare, och som ett viktigt och mångfacetterat resurscentrum för filmare som får bidrag från Film i Skåne och andra filmfonder. Återigen vill jag poängtera att det är viktigt att se och förstå vilka roller olika organisationer har i de längre film- och humankapitalutvecklingskedjor som finns i film och rörlig bildområdet, både vilka som har ett huvudansvar, men också var det finns överlappningar och ömsesidigt beroende mellan organisationer.

Slutligen borde det noteras att underfinansierade och magra produktionsbolag tenderar att jobba med projekt som utvecklas internt i bolaget snarare än externt. Bara starkare aktörer har råd (och tid) att scouta efter idéer och eventuellt köpa rättigheter till böcker, serier m m. På det viset påverkar branschens struktur innehållet på ett direkt sätt. Bra filmproduktion är beroende av bra idématerial och berättelser – och starkare bolag har både större möjligheter att leta, hitta och betala för material och idéer som har sitt ursprung utanför den egna kretsen och bli uppsökta av personer och bolag utanför filmbranschen som vill få en idé för filmatisering prövad.

3.3 Organisering, förvaltning och koordination

Väldig få aktörer ”äger” hela processer eller utvecklingar inom film och rörlig bild-området. Grundtillståndet är ett djupt beroende av samarbete med andra aktörer för att åstadkomma något. Särskilt i en så komplex och mångfacetterad miljö som film- och rörlig bild-fältet utgör, är det en befogad fråga hur den styrs. Ovan gavs ett svar i termer av processer och logiker som genomsyrar inte bara den skånska filmbranschen, utan också andra filmbranscher och andra kultursektorer. Men ett annat sätt att besvara frågan – och närma sig en av de explicita frågor som ställts till denna förstudie: Vem driver den filmpolitiska utvecklingen i Skåne? – är i termer av organisationer och organisatorisk styrning.

En bra sammanfattande beskrivning är att branschen styrs organiskt, vilket innebär att organisationerna själva leder sin utveckling i väldigt stor utsträckning, för att de antingen är självägande, har ett brett mandat eller har ett stort kunskapsövertag över sina huvudmän (om de har en eller några). Detta blir förstärkt av att de flesta navigerar i ett eller flera offentliga stödsystem som skickar otydliga signaler, och ofta bara levererar delfinansiering. På idé- och kunskapssidan finns det inte så mycket om prioriteringar att hämta från stödsystemen förutom ansökningstekniska råd och vidare kontakter. Inspiration och vägledning för ens agerande finner man till en stor utsträckning utanför den lokala filmbranschen. Med andra ord, det finns väldigt lite som koordinerar och styr organisationer mot varandra, förutom en utbredd samarbetsideologi och ett ömsesidigt beroende av resurser – kontakter, kunskap, delfinansiering, känslomässigt stöd, utförandeaktörer/kreatörer osv. Organisationer förstår sina interna processer, sin närmiljö och sitt verksamhetsområde lokalt och internationellt och bygger sina aktiviteter på denna kunskap i linjära nätverk. Det finns starka ramvillkor i branschen, men ingen direkt styrning, politik, överordnade målsättningar eller kollektivt orienterande signaler om hur den lokala film- och rörlig bild-branschen hänger samman och kan utvecklas.

En stor andel av aktörerna anser att Region Skåne har en större roll att spela här. Både som huvudkanal till staten, andra regioner och över Öresund. Detta för att tyda och påverka signalerna och politiken som eventuellt kommer därifrån, men framförallt för att klargöra sina prioriteringar och sin roll i koordineringen av andra aktörer. *Regionen, med sin ställning och sina resurser, kan dra igång processer som andra aktörer inte kan.* Det behövs en mycket tydligare viljeyttring från de tongivande huvudmännen i branschen – Regionen och också kommuner. Men det behövs tvåvägskommunikation och möjligheter för branschens aktörer att träffa, lära känna, och förstå varandra på ett sätt som gör det möjligt för dem att se hur de passar in med aktörer längre bort i den större regionala filmbranschens sammanhang. Det som är centralt i denna process är att aktörerna har en anledning och möjlighet att orientera sig mot varandra på det regionala planet i mycket större utsträckning än vad som är fallet just nu. En strategiprocess och strategi- och handlingsplan skulle vara det bästa sättet att facilitera detta.

Det finns ett intervjuat som fångar upp flera av dessa punkter. Det börjar på nationell nivå med att prata om filmavtalet, men huvudpoängen här är att när staten inte tar den ledande rollen och det filmpolitiska initiativet, då blir det upp till regionerna att fylla detta tomrum med en substantiell politik:

”Filmavtalet är något helt annat än en visionär politik. Det Danske Film Institutet har till och med experimentell film och spel – Sverige vill ingenting med film. Västra Götaland vill något med film och tar det initiativ som staten inte gör – också Filmpool Nord –. De har en större politisk vilja och ser en mening med film – en audio-visuell näring obehindrad av fysiskt avstånd och de vill visa upp Norrland – en identitetsgrej. Det kanske inte händer om den inte understöds. Vi är kanske lite bortskämda i Skåne – vi har Bo Widerberg, Troell, Wallander, Bron – det tycks hända av sig själv, bara faller i knäet – men det kan ta slut. Och det skulle kunna hända mycket mer och mycket bättre om vi vill.”

Det finns två grundläggande problem som är genomgående för de flesta organisationer i branschen. Det är inte de vanligaste problemen i organisationer – avsaknad av kompetens och dålig ledning/styrning. Problemen är underfinansiering och bristande möjlighet att orientera sig om sin verksamhetsplacering i en bredare utvecklingskontext än just det som berör ens egen verksamhet. Det är sällan möjligt att se sig själv som en pusselbit i en större kontext i stället för som en cirkel eller i ett nätverk i kedjeform. Med andra ord, huvudproblemen ligger inte i organisationerna, utan *mellan* organisationerna – och detta är en fråga om dels en gemensam bild- och orienteringskarta, som i sin tur ger konkreta möjligheter för organisationer att närma sig varandra, dels ökade finansiella resurser som både stärker verksamhetsaktiviteten och även ger möjligheter för mer utåtriktade aktiviteter utanför organisationens huvudaktivitetsområde. Detta skulle såväl öka kunskapen om organisationerna som skärpa deras profil gentemot andra aktörer i branschen.

Region Skåne skulle kunna spela en mycket större *faciliterande* roll både när det gäller resurstilldelning och att föra samman aktörerna i branschen på olika sätt, men en förutsättning för detta är en politik och/eller i strategi i området, och en process för att utarbeta densamma. Under denna process – särskilt den delen av processen som syftar mot en handlingsplan – kommer frågan om särskilt Film i Skånes roll i den skånska filmmiljön att aktualiseras. Min bedömning är att det är starka fördelar med en stor och bred aktör (i.e. inte bara med hänsyn till filmproduktion) i mitten av ett så komplext och dynamiskt fält som den regionala filmbranschen, särskilt om man tar Danmark som förebild. Men då aktualiseras särskilt två

frågor. Den första handlar om hur denna centrala aktör både kan spela en ledande roll i skapandet och uppdateringen av en film och rörlig bild-politik och vara en central aktör i utförandet av denna politik. Hanteringen av denna dubbla roll, som i praktiken redan finns, men sällan behandlas explicit är något som måste redas ut. Den andra frågan hänger delvis ihop med den första och handlar om tydlighet – inte så mycket internt som externt. Både med hänsyn till huvudmän och de aktörer som interagerar, vill interagera eller borde interagera med Film i Skåne. Film i Skåne har utvecklats och förändrats mycket under sin livstid och både tagit på sig och blivit tilldelad många olika roller. På det viset har den visat sig vara dynamisk, anpassningsbar och kanske viktigast av allt – varit framgångsrik i att båda attrahera och utveckla kompetenta medarbetare. Men den dynamiska utveckling som Film i Skåne har gått igenom, och kanske i synnerhet vart den är, kan eller borde vara på väg, kan skapa otydligheter om organisationen sedd utifrån. Det är här den stora utmaningen ligger. Det kan finnas olika sätt att tackla detta – från att ändra Film i Skånes struktur för att skapa tydligare avsändare och mottagare till att utöka och förbättra kontakten och kommunikationen med omvärlden (och skapa resurser och politisk tillgång för detta).

Strategiska överväganden för organisering, förvaltning och koordination

Det som nästan universellt efterfrågas är mer tydlighet, speciellt från de tongivande aktörerna i branschen. Detta förtydligande måste påbörjas från toppen – regionen, kommuner, och statliga aktörer måste vara tydligare med vad de vill och vad de är beredda att ställa upp med i film- och rörlig bild-området. Regionen har en nyckelroll i att få svar från de andra aktörerna om dessa frågor och föra ut dem bredare i branschen.

Processer borde inledas som mynnar ut i konkreta resultat som brett skickar tydliga budskap till den regionala filmbranschen, nationellt och internationellt. Eftersom fältet är dynamiskt måste processerna hållas vid liv, inte med samma grad av intensitet som i sin första fas, men med kontinuitet och regelbundenhet. Det skulle till exempel vara en bra idé att skapa ett forum för diskussion om regionens filmpolitik där branschens aktörer och myndigheter kan träffas.

Det finns vid nuvarande tidpunkt en bred kompetens i organisationerna i regionen, men det finns också en generationsdimension i detta. Många i tunga, centrala roller i organisationer har varit med länge, och är erfarna, men är på grund av ekonomiska orsaker inte alltid omringade av yngre medarbetare som kan lära sig och ta över och vidareutveckla den kunskap och bedömningsförmåga som dessa mer erfarna personer har.

Det är också viktigt att välja rätt styrmedel – de som förstärker och utvecklar och inte kväver den inneboende konstnärligheten, sociala drivkrafterna, samarbetsviljan och den dynamiska innovationskraften i branschen. Så kallade mjuka styrmedel som koordinerar och ökar samordningen genom dialog, informationsutbyte, gemensamma diskussioner om resursbehov och användning, gemensamma problem- och lösningsbeskrivningar, och inte minst gemensamma målsättningar och rollfördelning är att föredra i denna typ av miljö.

3.4 Humankapital/talangutveckling

Inledningsvis vill jag förklara hur jag använder några centrala begrepp. Humankapital syftar på den kunskap, kompetens och färdigheter som en individ har och som kan användas i ett produktivt syfte. Detta kan vara i form av en produkt eller en tjänst, oavsett om man får en direkt ekonomisk utdelning eller ej. Ofta kan samma faktorer som inkluderas i humankapital (som en mer sofistikerad smak och bedömningsförmåga, kunskap om var ett bredare utbud av produkter och upplevelser är tillgängliga m m) också leda till en ökad grad av tillfredsställelse vid konsumtion (man blir en mer kunnig och kapabel konsument), men begreppet humankapital uppträder oftast som en central dimension av produktionsprocesser. Humankapital är ett sätt att rubricera mänskliga kompetenser som är avgörande för fysisk, immateriell och tjänsteproduktion, som i detta sammanhang också benämns mänskliga resurser (human resources). Det är produktiva tillgångar som individer förfogar över kroppsligen, till skillnad från redskap eller ekonomiskt kapital.

Kompetensutveckling omfattar utveckling av specifika färdigheter (m a o aspekter av humankapital) för produktivt arbete, oftast i form av punktinsatser, och ibland riktat mot flera personer samtidigt. Talangutveckling är däremot en mer helhetsinriktad och allsidig process riktad mot en specifik individ (även om talangutveckling kan ske i grupper). Syftet är att ”odla personen” i en yrkeskontext, snarare än att odla en specifik kompetens eller färdighet i en viss funktion.

En stor del av filmutbildningsinsatserna på den eftergymnasiala nivån är orienterade mot talangutveckling, även om det inte kallas talangutveckling. Folkhögskoleutbildningarna i film på Fridhem och Skurup beskriver båda inriktningen i sin verksamhet i termer av ”att hitta sin röst” ”att hitta och utveckla sin berättelse” ”att utforska sin konstnärligt genuina berättare” ”att utveckla sin berättelseteknik” i termer av ett eget ”sätt” och ”perspektiv.” Detta är mer i linje med en konstakademis utbildningstradition än yrkesspecifika funktionsutbildningar. Målet är att bli en i en berättare i auteur-traditionen. Filmcentrum Syd opererar med en liknande inriktning och BoostHbg gör mer eller mindre samma sak fast med transmedia istället för enbart filminriktning. I och för sig är det oproblemiskt att utbilda studerande i att uttrycka *sina* berättelser genom film. Det som är problematiskt från ett branshperspektiv är, att om det enbart finns utbildningar med denna inriktning i en region, kan två problem uppstå. Det ena är att man inte utbildar specialister i andra konstnärliga funktioner som klippare, filmfotografer, scenografi, art directors, ljudmix, filmmusikkomposition, och den kreativa producenten. Det är just spetskompetensen i flera av dessa funktioner som producenter klagat över att de inte finns i regionen, vilket inte borde överraska, eftersom de inte utbildas här eller har någon stor anledning att flytta hit. Det andra problemet kan vara att betoningen på att få fram sin egen berättelse kan leda till en ovana eller ovilja att använda sin berättarteknik för att berätta andras berättelser. Detta problem blir förstärkt i en bransch med fattiga produktionsbolag som inte har ekonomiska resurser att köpa eller dela rättigheter med upphovsmän utanför bolaget. Att berätta sina egna berättelser är oftast målet även om man också har kapacitet att berätta andras – men frågan kvarstår, finns det intresse och råd för andras berättelser?

Även om Fridhem och Skurup är väldigt bra utbildningar på sin nivå, med ett riksintag och ett högt söktryck (med ca en plats för var tionde ansökare) går en del av de studerande vidare till andra mer prestigefulla filmskolor i Sverige, Norge, Danmark och Polen. Det är ett problem att man efter avslutad utbildning, om man inte blir uppfångad av ett skånskt talangutvecklingsprogram, bara har möjlighet att formellt vidareutveckla sig om man lämnar

regionen. Förutom att man här i regionen inte kan fånga upp studerande som vill vidareutbilda sig, lämnar avsaknaden av en fullskalig filmskola på högskole/universitetsnivå ett tomrum i den Skånska filmmiljön. Detta eftersom en filmutbildning på denna nivå drar till sig inte bara studerande utan också permanenta lärare och gästlärare och master classes med en väldigt hög standard som skulle vara till gagn för hela miljön. Det skulle också skapa en annan högkvalitativ mötesplats för branschen i regionen – en ny fast punkt med en distinkt samtalskultur och ytterligare en professionaliseringskälla.

Strategiska överväganden för humankapital/talangutveckling

Vårt att lyfta fram med hänsyn till humankapital och särskilt talangutveckling, är vikten av jämställhet och etnisk och klassmässig mångfald. De större aktörerna i Skåne är medvetna om betydelsen av mångfald och jämställhet inom deras verksamhetsområde och branschen i stort. Den förhållandevis könsmässiga jämställdheten i branschen är mycket större än den etniska och klassmässiga mångfalden – särskilt på skapande/produktionssidan. Trots medvetenhet om problemet, och en förståelse för att fler målriktade och utåtriktade satsningar behövs, finns det få konkreta förslag eller program för att åtgärda missförhållandena.

Det finns också ett dilemma som handlar om bredd och elitsatsning, eftersom de tjänar olika syften. Å ena sidan kan filmskapande/produktion, som allt kulturutövande ses som en demokratisk och konstnärlig rättighet. Å andra sidan, för att skapa och upprätthålla ett professionellt filmproduktionssystem behövs det spetskompetens och en elitsatsning, som också ger plats för experiment och misslyckanden. Båda sidor kräver offentligt stöd och därmed blir den strategiska frågan, hur mycket ska satsas på de två sidorna?⁸ På samma sätt kan det uppstå en konkurrens om resurser med generalist eller specialistutbildningar på den ena sidan och talangutvecklingsprogram på den andra.

En stor utmaning är hur man kan behålla talanger i Skåne efter avslutade (folkhögskole-) utbildningar, och på sikt också attrahera kompetens utifrån. Ett sätt är att utöka utbildningsmöjligheterna, men det är utövandekompetens som attraheras av arbetsmöjligheter (M-O-A). Därför är det viktigt att utveckla en stabil och högre nivå av möjligheter, både för att attrahera och utveckla humankapitalet i regionen.

KulturKraft Syd har spelat en stor roll både inom film- och rörlig bild-området, såväl som i den bredare kultursektorn i Skåne. De har spelat en stor roll som samfinansierare, vilket har möjliggjort flera kompetensutvecklande aktiviteter, och också förhöjt kvaliteten på aktiviteterna genom ett finansiellt tillskott. Men det är inte bara pengar som har varit av stor betydelse. Deras arbetssätt har till stor del inriktat sig på att arrangera aktiviteter efter deltagarnas önskemål. I många fall skraddarsydda kurser och aktiviteter, för både smalare och bredare ändamål. På det sätt upplevs deras aktiviteter som relevanta, vilket får deltagare att prioritera dessa aktiviteter. Eftersom de jobbar på tvärs över kultursektorn i Skåne, kan möten som normalt inte sker naturligt över konstformsgränser uppstå. Något som kan leda till både nytänkande, synergier och insikter om att det finns många gemensamma betingelser och processer i olika konstformer samt olika lösningar och angreppssätt. KulturKraft Syds verksamhet har visat på betydelsen av möten tvärs över kultursektorn kring praktiska och kompetensutvecklande insatser, samt betydelsen av att fråga deltagare vad de behöver och vill

⁸ Det ska också understrykas att yrkesinriktade insatser bygger på det fundament som läggs av de mer "demokratiskt" inriktade basinsatserna.

ha för att utveckla relevanta aktiviteter. Det är viktigt att dra lärdommar av och vidareutveckla detta grundläggande arbetssätt.

3.5 Barn och unga

Det finns flera olika sätt som barn och unga som publik, deras ”naturliga transmediala” vanor, konstnärlig produktion, utbildning och humankapitalutveckling interagerar. Det finns också en rad program inom film- och rörlig bild området i Skåne som har barn och unga som målgrupp: skolbio, skapande skola, program i kulturskolor, filmpedagogerna, unga filmfabriken, mediegymsnasier. Region Skåne (direkt eller genom Film i Skåne) är särskilt engagerad i flera program för barn och unga som Ystad film camp, utveckling av två program för skapande skola, filmpedagogisk verksamhet, elever möter filmare och filmfestivalerna PIXEL, Bionalen och BUFF, och indirekt genom att stimulera investering i barn-och ungdomsfilm genom värdskapet för Financing Forum för Kid's Content.

Även om PIXEL kan betraktas som ett visningsarrangemang, har själva visningsmöjligheten också en effekt på skapande, genom att man kan bli inspirerad av att kunna se filmer av yngre filmskapare i Skåne, att kunna vinna ”yrkes- och produktionsfrämjande priser” såsom ljudmix-arbete, utvecklingsstipendier, tillgång till utrustning, rekvisita, tillgång till Ystads studio, kontakt och mentorskap hos etablerade produktionsbolag, och möjligheten att gå vidare till Novemberfestivalen. Här finns också en pitch där utvalda projekt paras ihop offentligt med etablerade produktionsbolag. Detta är ett exempel på hur barn och unga, visningsområdet, filmproduktionsområdet och humankapitalutveckling interagerar och förstärker varandra.

Festivaler som BUFF erbjuder kontakt med film i en biografkontext som inte längre är en självklarhet. På det sättet skapas en upplevelse i en kulturinstitution, och film upplevs i ett större socialt sammanhang, ofta också med skolklassen eller familjen. Festivaler som BUFF erbjuder också en möjlighet att uppleva film på ett koncentrerat och fokuserat sätt, vilket ger möjligheter att reflektera över och diskutera olika film och upplevelseformat. BUFF är också känd som en modig festival, med avsikt att också visa starka och utmanande filmer och engagera sin publik. Sammanfattningsvis kan man prata om värdefulla filmer i en värdefull kontext. Huvudutmaningen är att öka tillgängligheten av denna typ av upplevelser för barn och unga över hela regionen.

De ovannämnda aktiviteterna sätter barn och ungas berättande och expressiva möjligheter (i termer av skapande och visningsmöjligheter) i fokus, såväl som det unga perspektivet på tillvaron i samhället. Festivaler och andra visningsaktiviteter skapar också en arena i kulturlivet och det mediala samtalet för diskussioner kring barn och ungas konstnärliga, känslomässiga och sociala ställning i samhället. Film som historiskt medium erbjuder inte bara en ögonblicksbild av nuläget för barn och unga världen runt, utan också en möjlighet för barn, unga och vuxna att iaktta och diskutera utvecklingen av barn och ungas perspektiv över tid, men också synen på barn och unga över tid.

Ett viktigt folkupplysnings- och utbildningsuppdrag riktat mot barn och unga i synnerhet handlar om att kritiskt kunna granska och förhålla sig till film och rörlig bild som kommunikationsmedel och kanal. Sambandet mellan audio-visuell förmedling och kognition och emotion är en viktig färdighet av allt större betydelse. Barn och ungdomar har en stor teknisk vana vid hantering av film och rörlig bild, både när det gäller skapande och konsumtion, men att kritiskt kunna reflektera kring dessa processer är något annat, och kräver

en utbildningsinsats. Många menar att detta borde ta mer plats som ett allmänt ämne i skolor, och inte bara vara riktat mot barn och ungdomar som siktar mot att skapa film och rörlig bild. Att öka ”audio-visuell läskunnighet” anses vara ett viktigt uppdrag som filmpedagoger och andra aktörer inom film- och rörlig bild-området kan bidra med i ett mer allmänt sammanhang.

Till sist är film- och rörlig bild-aktiviteter inte bara viktiga för barn och unga själva utan också i väldigt hög grad för föräldrar och familjer. Familjer upplever ibland dessa aktiviteter tillsammans, och ibland fungerar barn och ungdomar som ambassadörer för film- och rörlig bild-kultur i sina familjer. Med andra ord, kulturella upplevelser bland barn och unga kan fungera som ett sätt att dra äldre generationer in i kulturlivet. Dessa former av både filmskapande och konsumtionsmöjligheter ökar livskvaliteten för barn och ungdomar såväl som för familjer, vilket också gör Skåne till en mer attraktiv och stimulerande plats att bo på.

Strategiska överväganden – barn och unga

Den sociala kontexten för film konsumtion och särskild den bredare dialogen som kan och borde uppstå i samband med film och rörlig bild som en kulturinstitution angelägen för barn och unga är viktig att erkänna. Därför är det viktigt att främja möjligheter för barn att åtnjuta film och rörlig bild i större och nära grupper – på bio, med en skolklass, med familj och vänner.

Att säkra högkvalitativa upplevelser för barn och ungdomar innebär både en fokus på kontexten och innehållet i det film och rörlig bild utbud som barn och unga får tillgång till. På den senare punkt är det viktigt att säkra inte bara ett alternativt innehåll utan också ett utmanande innehåll – film som är relevant och gör skillnad.

Ett mål som kan vara svårt att utveckla en passande form för, men ändå är viktigt att fundera över, är hur barn och ungas medinflytande över film- och rörlig bild-utbudet kan säkras. Det finns en filmproduktionsdimension här – där man både kan öka volymen och kvaliteten på film av och för barn och unga med bredare visning och spridning. Det finns också en mer utpräglad visningsdimension, med mekanismer som att inkludera barn och unga i selektionspaneler till festivaler och visningsprojekt. På ett liknande sätt som det redan finns prisjurs som består av barn och unga vid vissa filmfestivaler.

Det är till en tilltagande grad viktigt att främja *audiovisuell läskunnighet* och kritisk förståelse och ett kritiskt förhållningssätt till audiovisuellt förmedlad information och expressiva yttringar.

På den skapande sidan är det viktigt att säkra och utveckla film och rörlig bild som ett allmänt tillgängligt, kommunikativt och konstnärligt uttrycksmedel för barn och ungdomar. Detta uttrycks ofta som att ”demokratisera” skapandet genom filmproduktion.

Till sist, eftersom film och rörlig bild både är platsbundet i kontexttermer (biografer, festivaler) och ett ”lätt” medium i den meningen att film numera är lättare att transportera och visa, borde det vara möjligt att säkra en jämnare fördelning av möjligheterna för barn och ungdomar att offentligt ta del av värdefull film i en närmiljö (om inte i en biograf så i ett kulturhus, bibliotek, museum osv). Det som krävs är aktivt och stabilt publikarbete för barn och unga på ett lokalt plan.

3.6 Transmedia

Transmedia är ett relativt nytt begrepp, om än inte företeelse, bland kulturella och kreativa näringar. Det finns ingen auktoritativ definition av transmedia men grundprincipen är att man utvecklar en berättelse över flera teknologiska plattformar. Berättelsen kan utveckla sig inkrementellt över flera medier, eller ta sig olika uttryck i olika media. Den cinematurgiska grundtanken är att använda och utveckla filmens inneboende konstnärliga och kommunikativa möjligheter för att berätta en berättelse i just det formatet. En film eller ett rörlig bild verk och den eftertanke den ger upphov till, är en integrerad enhet. För transmedia är berättelsen ”distribuerande” och utspridd över flera media och kan utnyttja och utveckla de möjligheter som finns inom respektive media. Båda konstformer fokuserar på berättelser och berättande. Film och rörlig bild håller sig traditionellt till ett medium och transmedia utvecklar berättelsen över flera media.

Transmedias koppling till film och rörlig bild är ändå stor men inte exklusiv, eftersom audiovisuellt berättande kan uppträda i flera format och plattformar. Inte bara för att det är relativt nytt, men också för att både begreppet och transmedia i sig är väldigt öppet är det lite svårfångat, då det kan vara så mycket. Man kan engagera sig med det både medvetet och omedvetet. BoostHbg och SWIM⁹ är inriktade på att tänka och handla aktivt utifrån ett transmedialt perspektiv, men det finns också aktörer (i.e. produktionsbolag och enskilda kreatörer) som handlar på ett transmedialt sätt utan att sätta etiketten på det. På liknande sätt är barns och ungdomars medievanor beskrivna som mer naturligt transmediala. På det sättet kan fokuseringen på transmedia ses som ett sätt att hinna ikapp och skapa ytterligare innehåll till ett beteendemönster och förhållningssätt som redan finns och förväntas växa.

Som sagt, BoostHbg och SWIM försöker att aktivt främja ett transmedialt perspektiv och förhållningssätt i och också bortom film- och rörlig- bild-området. Här kan man tala om aktiviteten som ett försök att få in ett delvis nytt perspektiv i film- och rörlig- bild-branschen, men också att dra branschen ut i ett bredare fält. Många aktörer i film- och rörlig- bild-branschen har också själva inlett den resan genom att anställa personer i organisationen med dessa kompetenser eller på annat sätt knyta kompetensen i området till organisationen, eller utforska och experimentera i området med konkreta projekt.

Betoningen på interaktivitet och att möta en publik på tvärs över plattformar och konstnärliga uttrycksätt visar en tydlig koppling till den centrala aktiviteten i visnings/spridningsarbetet, fast nu förenad med produktion. Många som jag har intervjuat ser denna koppling och talar om en förändrad producentroll i filmbranschen med inspiration från transmedia, där producentens roll med publikarbete blir starkare och på ett tidigt stadium i produktionsprocessen tar över roller som distributörer tidigare har spelat. Producenten ska också samtidigt fundera på hur berättelsen kan förändras och förlängas över andra plattformar och uttrycksformer.

Transmedia leder också till en ”intern diversifiering” i projekten något som kan vara fördelaktigt eftersom det finns flera led att ta in finansiering eller kapitalisera på – lite som ett

⁹ SWIM – Scandinavian World of Innovative Media är ett EU / Interreg finansierat transmedia samarbetsprojekt mellan Film i Skåne, BoostHbg och två danska aktörer, New Danish Screen som är det Danska Filminstitutets talangutvecklingsprogram och CPH:DOX – en dokumentär filmfestival i Köpenhamn. Tillsammans strävar BoostHbg och SWIM efter att göra Öresundsområdet till ett världsledande centrum för transmedia.

bolag som har en mer diversifierad produktion som kan flytta runt pengar. Vilken ordning man jobbar i är kanske också lite mer flexibelt, så att man är mindre bunden till en fast produktionsordning, där man kanske kan hitta eller utveckla en annan del av projektet först. Transmedia kan leda till att ett projekt eller ett produktionsbolag står på flera ben, och kan välja att använda olika ben beroende på vad som är mest fördelaktigt vid tillfället. Omvänt, ökar transmedia också beroendet av en bredare palett av kompetenser och kräver sannolikt också ett ännu mer diversifierat samarbetsmönster.

Samtidigt som det finns en stor nyfikenhet för och intresse av transmedia, så finns det också en rädsla för att det som är kärnan i film och rörlig bilds berättarform, estetik och teknik kan gå förlorad. Detta grundar sig oftast i en uppfattning av att när man brer ut sig, så kan man tappa både djupet och den fasta kontakten med en eller flera kärntraditioner i det cinematiska arvet.

Det finns många olika sätt att betrakta transmedia bland intervjupersonerna. En del ser det som något för sig själv, andra som ett redskap för film, en frivillig ”add-on”. Det finns också de som ser det som ett radikalt sätt att tänka om film, som ändrar premisserna för film, eller att det kan utgöra ett hot mot film i termer av en ”must add” för att få stöd eller komma in på regionens talangutvecklingsprogram.

Strategiska överväganden för transmedia

Den främsta frågan angående transmedia är: Vad består en stark och dynamisk transmediemiljö av? Eftersom företeelsen fortfarande är under utveckling är det inte lika klart som i en filmmiljö, t ex vilka behov som finns och vad som kan leda fram till en stark filmmiljö. Det som är klart är att det finns ett stort intresse och engagemang i ämnet, i och utanför filmbranschen, och att detta i framtiden sannolikt blir ett område där filmbranschen träffar och kanske går samman med aktörer från andra branscher på olika sätt. Därför är det viktigt att inte sätta upp barriärer för dessa träffar och närmanden, utan snarare uppmuntra denna kontakt.

Det är kanske också viktigt att aktivt motverka de mentala barriärer som kan finnas. Samtidigt finns det en befogad rädsla för, särskilt i en region med få spetsutbildningar och talangutvecklingsprogram, att säkra att talangutveckling också kan innebära en ren fördjupning i film och rörlig bild.

Till sist, eftersom området är relativt nytt och Skåne/ Öresundsområdet redan ligger långt fram i fältet är det värt att fortfarande prioritera området och benchmarka regionen mot andra delar av världen och försöka att förstå de dynamiker som finns både där och här. Det gäller att både handla aktivt och också förstå utvecklingen för att främja utvecklingen på bästa sätt. Seriös och systematisk forskning behövs i ämnet.

5. Konklusioner

Det finns en väldigt positiv grund i Skåne att bygga vidare på, och mot högre nivåer. Den grund som finns präglas av en väldigt samarbetsinriktad och produktionsorienterad kultur, med en hög grad av engagemang (och självuppostring) vilket gör att det är en väldigt säker bransch att investera i – både i termer av filmproduktion men också visnings- och

humankapitalutvecklingsarbete. I M-O-A termer finns hög motivation. Det finns också en bred förståelse för och strävan efter att uppnå de många demokratiska, sociala, konstnärliga och kulturpolitiska värden som är förbundna med filmskapande och visning i särskilda kontexter och för specifika målgrupper. Här kan man prata om en gemensam värdegrund bland aktörer i film- och rörlig bild-området. Det finns också en fond av synlig och osynlig kompetens i verksamheter i nästan alla led i branschen att bygga på. Fast i filmproduktionsområdet saknas det antingen spetskompetens eller förtroende för den kompetens som finns i regionen, hos de få producenter som tar de avgörande besluten i tunga produktioner.

Med detta sagt måste regionen bli en mer attraktiv plats för film och rörlig bild för att utvecklas. Den måste bli mer attraktiv både i termer av volym av produktioner, så att det finns fler sysselsättningsmöjligheter, men den måste också bli mer kvalitativt attraktiv i termer av både kvalitet på projekten – filmprojekt, visningsprojekt, transmediaprojekt, undervisning och andra humankapitalutvecklingsprojekt. Detta för att både attrahera kompetens till regionen, och utveckla och behålla den spetskompetens som kan utvecklas här. Med andra ord, det måste finnas projekt av den kaliber och dignitet som attraherar och behåller kompetenta medarbetare i regionen, eller i alla fall leder till ett hälsosamt in- och utflöde av kompetenta kreatörer, filmarbetare och förvaltare i regionen i alla typer av verksamheter. Det finns egentligen ingen lojalitet mot regionen. Filmarbetare, kreatörer, verksamhetsledare och medarbetare kanske har andra anledningar att bosätta sig i och verka i Skåne, men för de som vill satsa på en ständigt utvecklande karriär i branschen måste projekt och utmaningar och möjligheter till utveckling finnas i regionen. Just nu kan man bara nå upp till en viss nivå. Detta hänger samman med verksamhetsstrukturen i regionen. Göteborgs och Stockholms filmfestivaler är de stora allmänna långfilmsfestivalerna i Sverige. I Skåne finns flera framgångsrika nischade filmfestivaler och nu Nordisk Panorama. På filmproduktionsidan finns det starka dokumentära bolag men egentligen väldigt få bolag som lyfter stora film- och TV produktioner. Andra regioner – Göteborg, Stockholm och till och med Norrland har fördelar över Skåne när det gäller etablerade verksamheter, men Skåne har en väldigt fördelaktig geografisk placering. För att lyfta verksamheter till en nivå där man kan konkurrera på riks- och internationell nivå på en regelbunden basis krävs prioriterade satsningar, samordnade insatser bland aktörerna i regionen, och pengar.

I nästan alla stödsystem är gränser nödvändiga och viktiga för att signalera till ansökare vad som förväntas och önskas av dem, och vart man ska vända sig, men också för att träffa beslut. Samtidigt kan gränser också vara barriärer och skapa uppdelningar som ibland är oavsiktliga och skadliga. Därför är placeringen av gränser svårt. Det som underlättar i gränssättningsproblematiken är att lyssna på så många aktörer som möjligt, som rör sig längs dessa gränser, om vad de upplever som fördelaktigt och negativt med just den gränsplaceringen. Det borde också finnas möjligheter att efter konsultation flytta gränser, samtidigt som man ska vara medveten om att detta även kan skapa otydlighet, oro, och ibland skepsis om motiven för en förändring. För att främja integration måste man skapa kanaler eller ökad attraktionskraft för att dra till sig aktörer till nya möten och arenor. Här har vi sett exempel från bl a transmedia och KulturKraft som har lyckats med detta. Ett återkommande tema i intervjuerna var att det finns mycket stuprörstänkande – vem finansierar ett evenemang som skrider över flera gränser, till exempel med en filmvisning, ett live band och en författare? En annan fråga var ”Vem greppar helheten?” Detta visar att det finns ett behov att se saker holistiskt, samtidigt som man ska sätta gränser så att ”allt konkurrerar mot allt.”

Eftersom det mesta av aktiviteten i branschen handlar om kunskapsutveckling, utbyte och användningen av omdöme för att välja rätt, finns det en stor risk att aktiviteten och dess grund – kunskap och omdöme – förblir osynlig. Detta är ett problem i en kontext där målbarhet ställs som ett krav. Viktigt att komma ihåg är att slutprodukten – en film, en TV-serie, ett videokonstverk, en filmfestival eller visning osv -- bara är toppen på ett isberg av väldigt många osynliga handlingar som grundar sig i samspel mellan kunskap och smak. Något annat som är väldigt viktigt i en bransch som vilar på kreativitet och engagemang är att upprätthålla en tro på att saker är möjliga, det kan lyckas och bli bra. Det är det som håller liv i drivkraften och initiativet underifrån som film- och rörlig bild-aktivitetsfältet huvudsakligen är beroende av i Skåne. Det som åstadkoms i filmbranschen i Skåne är i stor utsträckning baserat på en organiseringsförmåga som i andra sektorer skulle betraktas och säljas som konsulttjänster till individer och organisationer.

I denna rapport har jag försökt visa hur olika typer av satsningar kan hänga ihop, vilka fördelar de har och för vem, och hur utvecklingskedjorna är uppbyggda. Stora internationella produktioner kommer och spenderar pengar i regionen om det finns ekonomiska incitament och fördelar med att spela in här. Men för att bygga en rik och varierad Skånsk filmbransch måste man stimulera ett brett intresse för film, göra film med lokala markörer men som också har en bredare appell, utveckla lokala medarbetare och kreatörer för olika typer av filmrelaterade arbeten och säkra att det finns strukturer – produktionsbolag, visningsverksamheter, kreativa utvecklingsmiljöer, och utbildnings- och filmstödsorganer där människor kan fortsätta med att utveckla sig genom sina yrkesliv. Filmbranschen borde också öppna sig för berättare och berättelser som har sina ursprung utanför film- och rörlig bild-fältet. Till en viss utsträckning ligger det i det transmedia tänkandet att tänka på tvärs men här finns det också (i linje med talangutvecklingsgrundtanken) en fokus på den egna berättelsen. För att optimera utvecklingen borde branschens aktörer bli, och få stöd för att bli, mer utåtriktade när det gäller att hitta och utveckla både berättelser och berättare från andra konst- och samhällsarenor.

Nu kan vi återvända till de specifika frågor som ställdes till förstudien.

- *Vem driver den filmpolitiska utvecklingen i Skåne?* Som diskuterades ovan finns det en organisk, men inte explicit filmpolitik i regionen. På ett sätt är det de beslut om verksamhets- och projektstöd som fattas i regionen av olika aktörer och de direktiv som myndigheterna ger utförandeorganisationer som skapar en sorts filmpolitik. En slags policy skapas genom stödfördelningsbeslut av Film i Skåne, vilket görs på delegation från Region Skåne. Men man kan också konstatera att det egentligen inte finns någon överordnad och sammanhängande film- och rörlig bildpolitik i regionen som koordinerar aktörerna. *Just detta efterfrågas universellt.* På sätt och vis är det inte så överaskande eftersom det inte finns något filmpolitiskt organ för aktörerna att rikta sina idéer och sin lobbyverksamhet emot.
- *Vilken är Region Skånes roll i förhållande till övriga intressenter på nationell och på regional nivå? Vilka befintliga relationer finns och vilka behövs ytterligare?* Regionerna och dess utförandeorganisationer har den primära rollen i kontakt med myndigheterna i film och rörlig bild och den bredare kultursektorn, både på nationell, inter-regional, kommunal och Öresundsnivå. Relationerna är etablerade, men det är främst en fråga om hur de används för att sätta dagordningar och åstadkomma fördjupade praktiska samarbeten. Som diskuterades ovan kunde det vara tänkbart att Region Skåne skulle kunna samordna en insats med andra regioner i Sverige för att trycka på staten att

utveckla en nationell filmpolitik, eller samordna regionala insatser för att skapa en nationell filmpolitik underifrån. Det mest realistiska scenariot för regionen är att använda sin legitimitet bland aktörerna i regionen till att utveckla regionala prioriteringar och en regional filmpolitik. För att sedan bjuda in aktörer utanför regionen till att medverka i denna process. Sedan kan kontakterna i och utanför regionen användas för att skapa en medvetenhet om och en entusiasm för de nya möjligheterna i regionen.

- *Vad är regionens roll och var blir utväxlingen av de regionala medlen störst?* Den ekonomiska utväxlingen blir störst med filmkommissionsarbete, men för att bygga en stark filmmiljö och se till att de viktiga kulturpolitiska värdena kommer Skånes befolkning till gagn behövs investeringar i andra produktionsformer, särskilt riktade till barn och ungdom samt visnings/spridningsaktiviteter. Medialt får filmfestivaler i allmänhet stor uppmärksamhet, vilket ökar intresset för film och rörlig bild som konstform och för några av de specifika filmer som visas. Festivaler drar också folk till biografier och ger en möjlighet att (åter)uppleva film i denna miljö. Ett lite mer udda svar på frågan om var utväxlingen är stor är insatser med lokalt publikarbete. Detta är viktigt för att det sprider högkvalitativ film i hela regionen, den ökar medborgarnas delaktighet i att skapa sitt eget kulturutbud. Regionens roll i detta sammanhang – där insatserna utspelar sig på kommunal nivå eller lägre är att knyta ihop dessa insatser i termer av kunskapsutbyte och utbud, och eventuellt tekniskt stöd. Här är CineSkåne en inspirationsmodell.
- *Kan befintliga resurser förstärkas ytterligare genom samspel och synergier?* Ja, men detta kräver politiska prioriteringar och koordinering av aktörerna i branschen. Detta kräver i ett första steg utvecklandet av gemensamma prioriteringar och en handlingsplan där resurssammanförande och rollfördelning är föremål för explicita överenskommelser mellan aktörerna. Återigen det är värt att påpeka att synergier kan uppstå inte bara inom film- och rörlig bild-området utan också med andra konstformer och organisationer i kultursektorn. KulturKraft Syd har exemplifierat detta väldigt tydligt. Film- och rörlig bild-området har mycket att vinna på bättre koordinerat samspel både internt och externt.
- *Är filmbranschen i Skåne fragmentiserad eller centraliserad/koncentrerad?* Snarare än fragmentiserad är den okoordinerad, trots att det finns en stark aktör (Film i Skåne) i mitten av fältet. Filmbranschen är ganska liten, och många individer i branschen jobbar inom olika kontexter, constellationer, och organisationer. Detta integrerar branschen på ett relationellt och personligt plan och leder till en hög nivå av nätverksburet informationsutbyte. Nackdelen med detta är att information ”inte behövs formaliseras” eftersom den ”når fram”. Oftast når den bara fram till eller cirkulerar inom en begränsad krets, till nackdel för de som befinner sig utanför och vill komma in.
- *Kan filmbranschen i Skåne samlas med ett tydligt fokus på innehållsproduktion oavsett media, med berättelsen i fokus?* Svaret på frågan om ”ett tydligt fokus på innehållsproduktion, med berättelsen i fokus” blir ett otvetydigt ”ja”. Denna orientering har branschen redan. Men som diskuterades ovan finns det en stark tendens, som är en effekt av utbildningstraditionen i regionen och underkapitaliserade produktionsbolag, för att utveckla den egna berättelsen snarare än att hitta en starkare berättelse hos någon annan. Men med tillägget ”oavsett media” är svaret mer

komplikerat. Som diskuterades i avsnittet om transmedia, och som frågan formuleras handlar om transmedia, finns det en öppenhet för transmedia i filmbranschen, men det finns också ett starkt intresse i att jobba med och utveckla ”ren” film – dvs berättelser riktade mot ett medium. Att förstärka innehållsproduktion med berättelsen i fokus skulle kräva bland annat att man stärker banden med andra innehållsproducenter utanför filmbranschen, som serier och litteratur m m, och att man stärker manuskriptförfattaryrket i regionen.

- *Vad skulle krävas, och av vem, för att skapa en mer dynamisk och värdeskapande filmmiljö i Skåne?* Svaret beror på vilka värden man vill skapa mer av. Att klargöra detta är en huvuduppgift i en strategiprocess. Så det viktigaste första steget är att, baserad på en förståelse av hur den regionala filmbranschen fungerar, ringa in vilka värden, mål och prioriteringar är önskad och möjliga. Här har Region Skåne en central roll att spela på grund av sin legitimitet och placering i det bredare kultur och näringspolitisk fält. Koordinering behövs. Region Skåne kan inte vara den koordinerade aktören i film och rörlig bild området i regionen – ingen enskild aktör kan. Men regionen kan och borde spela den ledande roll i instiftandet och underhållet av de nödvändiga koordineringsprocesser som kan leda till en mer dynamisk och värdeskapande filmmiljö i Skåne.

6. Rekommendationer:

Följande rekommendationer ska ses i relation till två grundläggande frågor:

- Vad kan göras av Region Skåne för att främja utvecklingen i film och rörlig bild området?
- Hur kan Region Skåne agera i den komplexa verklighet som film och rörlig bild området utgör?

Rekommendation 1: Att Region Skåne utvecklar en strategi och handlingsplan för film och rörlig bild i Skåne.

Anledning: Region Skåne är redan en ledande aktör i film- och rörlig bild-fältet i Skåne, men det finns otydligheter kring Region Skånes samlade prioriteringar i fältet. Lika viktigt är det faktum att området är komplext och svåröverblickbart, särskild när det gäller olika aktörers ömsesidiga prioriteringar, ambitioner och förmågor. En strategi och handlingsplan för film- och rörlig bild-området skulle fungera som både en orienteringskarta, en prioriteringslista och ett inledande ansvarsfördelningsdokument. Detta är efterfrågat av många aktörer på området.

Rekommendation 2: Att strategi och handlingsplanen utvecklas samtidigt i en process.

Anledning: I film- och rörlig bild-världen, vilken präglas av komplexitet, ett beroende av frivilliga insatser och co-produktion och kompletterande finansiering från många olika källor, har vad som är önskvärt och eftersträvarsvärt ett starkt samband med vad olika aktörer kan och vill. Därför är det viktigt att samtidigt konfrontera frågor som rör visioner och mål, och frågor som rör sig om vad som är möjligt att få olika aktörer att axla och genomföra i samarbete. Att köra detta som en process skickar också en tydlig signal till aktörerna att processen är resultatriktad och kommer ge effekt så snabbt som möjligt. Det finns också ekonomiska fördelar med att samla och höra aktörerna i en process i stället för två

Rekommendation 3: Att strategi och handlingsplanen utvecklas med och för hela fältet – dvs inte bara för Region Skåne och de aktörer de har direkt inflytande över.

Anledning: Det finns en väldigt hög grad av ömsesidigt beroende i området när det handlar om att åstadkomma resultat, och ingen enskild aktör har makt, legitimitet eller finansiell styrka nog att styra fältet ovanifrån. Detta betyder att det enda sättet att styra området är genom mjuka styrmedel - information och koordinering baserade på orkestrerande och faciliterande. Region Skåne kan använda sin strategiska placering mellan stat och kommun, sitt etablerade samarbete över Öresund, och inflytandet över de utförande organisationerna som erhåller verksamhetsbidrag och projektbidrag av Region Skåne, för att få med de viktigaste aktörerna i fältet i den omfattande koordineringsprocess som krävs för att bygga starka och hela kedjor och producera samordnings- och effektiviseringsvinster. Region Skåne kan utnyttja sin placering, kunskap, överblick, kompetens, legitimitet och sitt nätverk, för att spela en starkt koordinerande roll, uppbackade av finansiella resurser. Att begränsa strategi och handlingsplanen till att gälla enbart Region Skåne och de aktörer som den har en direkt och formell koppling till skulle vara att försumma en chans att göra något viktigt och optimalt.

Rekommendation 4: Att inför strategi och handlingsplansprocessen hålla en gemensam workshop med de berörda delarna av Region Skåne. Detta för att öka förståelse för hur film- och rörlig bild-fältet fungerar i Skåne, vilka värden som produceras i området och hur dessa produceras så att man är samspelade inför strategi och handlingsplansprocessen. Att Region Skåne på denna workshop beslutar sig för *hur* de ska spela den koordinerande rollen i film- och rörlig bild-fältet i regionen.

Anledning: Det är viktigt att alla berörda delar av Region Skåne bygger upp en gedigen och gemensam förståelse av fältet och hur det hänger ihop, vilka värden som står på spel och hur olika värden realiserar samt komma överens om prioriteringar och rollfördelningar innan de möter de andra aktörerna på fältet.

Rekommendation 5: Att finna en regional dialogmodell för området film och rörlig bild med fokus på utveckling och prioriteringar.

Anledning: Det är viktigt att aktörer på fältet har någonstans att vända sig till och rikta sina åsikter till. Med andra ord, det krävs en tydlig och öppen mottagare för nya idéer, impulser och intresseyttringar. Eftersom fältet är dynamiskt och ständigt under utveckling kan detta bli ett forum där diskussionerna likt dem i strategi och handlingsplansprocessen kan fortsätta och hålla strategin och handlingsplanen uppdaterad och vid liv.

Rekommendation 6: Det är inte bara möjligt att främja ett fokus på berättelsedrivna innehållsproduktion oavsett media i regionen, utan detta skulle också vara det mest uppenbara sättet att förena centrala kulturpolitiska värden och mål med mer allmänna sociala och ekonomiska värden och mål, och därmed att rekommendera. Denna typ av orientering och satsning skulle också uppmuntra aktörer inom film- och rörlig bild-fältet att samarbeta med innehållskreatörer utanför fältet, vilket borde styrka fältet ytterligare.

Anledning: Kulturpolitiska värden som skapande, kreativitet, expressivitet och produktion av lokalgenererade (och därmed också ofta lokalt relevanta och igenkända) berättelser är centrala för innehållsproduktionen. Skapandet, utvecklandet och ägandet av rättigheterna till berättelser ligger också i den ekonomiskt högre änden av värdekedjan i film och rörlig bild.

Metodbilaga

Studien är baserad på en granskning av dokument och texter på hemsidor producerade av aktörer och organisationer verksamma i eller relevanta för filmbranschen och den bredare filmmiljön i Skåne samt litteratur om samverkansmodellen. Och framförallt 25 djupintervjuer med individer som innehar centrala positioner i, eller har en särskild inblick i, olika delar av den Skånska film- och rörlig- bild-miljön. Intervjuerna varade mellan en till två och en halv timme och spelades in digitalt. Anonymitet vid citering utlovades. Vid enstaka tillfällen intervjuades två medarbetare i samma organisation samtidigt, men merparten är enskilda intervjuer. Intervjufrågorna kretsade bl a kring:

- en beskrivning av den organisation som medarbetaren jobbar i;
- medarbetarens arbetsfunktion;
- organisationens relation till andra organisationer och enskilda aktörer i filmmiljön;
- vad som fungerar bra (och orsakerna till det) med organisationens verksamhet;
- vad som fungerar mindre bra/inte alls (och orsakerna);
- vilken utvecklingspotential den egna organisation har (och vad som krävs för att närma sig detta);
- vilken utvecklingspotential den samlade Skånska filmindustrin har (och vad som krävs för att närma sig detta);
- vad som saknas i den skånska filmmiljön?

Dessutom deltog författaren i Kulturmässan Malmö 2013, på ”Filmträff special med S:t Knutsgruppen” med filmvisning / presentation av S:t Knutsgruppens filmproduktioner på FilmcentrumSyd (2013-09-16) och på Nordic Cultural Policy konferensen (Köpenhamn 2013).

Följande personer intervjuades (befattning/organisationsanknytning):

Lennart Ström (AutoImages; Film i Skåne styrelse)
Gunnar Carlsson (Anagram)
Rebecka Kihlberg (producent/produktionsledare)
China Åhlander (producent)
Annelie Henriksson (Filmcentrum Syd)
Johan Simonsson (Filmcentrum Syd)
Suzanne Wiktorsson (Folkets Bio Malmö)
Anders Helmerius (Folkets bio Malmö)
Annika Gustafson (BoostHbg)
Julia Jarl (BUFF)
Robert Karlsson (KulturKraft Syd)
Bengt Andersson (Fridhems folkhögskola)
Mattias Piltz (Skurups folkhögskola)
Ralf Ivarsson (Film i Skåne)
Anna-Karin Dahlin (Film i Skåne)

Lena Hansson Varhegyi (Film i Skåne)
Lisa Nyed (Film i Skåne)
Hanna Sohlberg (Film i Skåne; BoostHgb)
Joakim Strand (Film i Skåne)
Mikael Svensson (Öresund Film Commission)
Ann Körling (Malmö stad)
Fredrik Elg (Malmö stad)
Lotta Petersson (Osby kommun)
Olof Hedling (programansvarig för producentutbildningen vid Lunds universitet)
Jenny Sahlström (Region Skåne)

Författarpresentation:

Chris Mathieu är docent i organisations- och arbetssociologi på sociologiska institutionen vid Lunds universitet och docent på Institut for organisation vid Copenhagen Business School. Sedan 2005 har han forskat om kulturella och kreativa näringar, med särskild fokus på den danska filmindustrin. Han har redigerat två böcker i ämnet: *Careers in Creative Industries* (Routledge 2012) och *Dansk film i krydsfeltet mellem samarbejde og konkurrence* (med Jesper Strandgaard Pedersen, Ariadne förlag, 2009). Han har forskat och skrivit om konsolideringsprocessen i det Danske Filminstitut; en studie av tre avgångsklasser från den Danske Filmskolen; filmkonsulentsarbete; samarbete i filminspelningsprocessen; karriärutveckling bland filmarbetare; och prisjuryarbete på filmfestivaler.

Förstudien har utformats i samråd med Lena Sundgren-Brorsson som är strategisk utvecklare av film, rörlig bild och bibliotek på Kultur Skåne/Region Skåne.